

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASET İLİŞKİLERİ
(KADINLARIN SİYASETTE ADAY OLMASI VE SEÇİLMESİNİN
ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ)

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Havva ÖZALP

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sezer Ayvaz ATEŞ

İSTANBUL-2016

TEZ TANITIM FORMU

- ADI SOYADI** : Havva ÖZALP
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri (Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri).
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : İşletme
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** :
- SAYFA SAYISI** : 75
- TEZ DANIŞMANI** : Yrd. Doç. Dr. Sezer Ayvaz ATEŞ
- DİZİN TERİMLERİ** : Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller, Siyasi Partiler, Aday Belirleme, Siyaset ve Kadın.
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu tez, toplumsal cinsiyet ve siyaset ilişkileri, kadınların siyasette aday olması ve seçilmesinin önündeki engeller ve çözüm önerilerinin neler olduğuna yönelik, alan uygulamalı bir çalışmadır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2. Tez Danışmanı

Havva ÖZALP

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL CİNSİYET VE SİYASET İLİŞKİLERİ
(KADINLARIN SİYASETTE ADAY OLMASI VE
SEÇİLMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ)

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Havva ÖZALP

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sezer Ayvaz ATEŞ

İSTANBUL-2016

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Havva ÖZALP

.... /...../ 2016

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Havva ÖZALP'ın "Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri (Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri)" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İşletme anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Üye _____

Üye _____

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylım.

... / ... / 2016

Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

ÖZET

Hazırlanan yüksek lisans tezinde yöntemlerle toparlanmış ve toplumsal cinsiyet şeklinde araştırılmıştır. Toplumsal cinsiyet bir ferdin kimliğini, cinsellik konusunda algısını ve ergenleşme döneminde değişiklik etkisini geleneklerin yeniden ortaya çıkarılması konusunda tartışılmıştır. Kadınların sahip oldukları kendi yaşam hayatlarını ve alanlarını oluşturan evin içinin, aile olarak bütünlüğünün korunarak sağlanması geleneğin sürdürülebilmesi için kadınların önemli olan bu konulara dikkat çekmektedir. Evin dışındaki alanlarda ise genellikle erkeğe öz olma değerleriyle ön plana çıkarıldığı gözlenmiştir. Bu bağlamda evin dışına çıkan kadınlar ise, arınma ve kendisini savunarak ifade etmek ihtiyacı duymaktadırlar. Kadınların evin dışında erkeksiz var olabilmesi ancak kadınların çabaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de evin içi hiyerarşisinin, kadınlar ve erkekler olarak biyolojik olarak cinsiyet statülerine, karşıt şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Dolayısıyla, kadınların iktidar ve yaşam hayat alanları, cinsel biçimde işlevsel veya işlevsiz biçimine göre değerlendirilmektedir. Erkekler, cinsel anlamda işlev ve çekiciliğini yitirdiğinde “ermiş” olduklarında kadınlar “kocakarı” tabiriyle adlandırılmaktadırlar. dönüşmektedir. Türkiye’de kadınların yeri ve yakın sürede kadının konumunda meydana çıkan bazı özellikler toplumsal cinsiyet bakımından araştırılmaktadır. Bunun için de öncelikle, toplumsal cinsiyet açısından ve cinsiyet kavramları incelenmekte ve kadınların sorunlarına bir takım açıklık getirmektedir. Feminist yaklaşımlarla bunun ortaya konulmasına yer verilmektedir. Tarih içinde cinsiyetlerin ortaya çıkma hikayesi açısından geniş perspektifle; geleneksel, modern veya post-modern toplumlar üzerinde araştırmalar yapılmaktadır.

Geçmişte, Türk toplumunda (Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde) ise cinsiyetlerin farklılaşması ve kadınların anlaşılması gibi bir takım temel konular ele alınmıştır. Cumhuriyetle başlayan bazı değişiklikler üç dönemde de ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de en son kadının konumunda ortaya çıkan farklılıklar, özellikle de 1980 yıllarından itibaren tüm ülkelerde ortaya çıkan yeni gelişmelerden oldukça etkilenmiştir. Yani küreselleşme, liberalizm, Avrupa Birliği uyum zamanının / sürecinin belirlediğini büyük etkileri olmuştur. Cumhuriyet reformları olarak, kadın hakları ve kısıtlayıcı özgürlükleri olarak önemli bir süreç işaret etmektedir. Bu yeni reformlar geleneksel Türk aile kültürünün ve yapısının değerlerine dokunmadan kadınların ev dışında da, kamusal alanda da önemli yer alabilmeleri amaçlanmıştır. Aslında, 1950 yıllarından itibaren popülist siyasi politikalar, kadınların tarihsel ve geleneksel konumlarının zayıf olmasını önemli

oranda engellemiştir. Son zamanlarda ise küreselleşme ve Avrupa Birliği uyum sürecinin bir parçası olarak, bir takım hukuksal çalışmalara karşı, erkek ve kadın eşitsizliğini içinde barındıran toplumsal cinsiyet değerleri varlığını korumaktadır. Sonuç olarak ise toplumda artan muhafazakârlaşma hak ve özgürlüklerin yaygınlaşmasını sınırlamaktadır.

Bu tez, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş olan ülkelerde ortaya çıkan kadınların siyasete ve sosyal hayata katılımı ile ilgili mevcut durumun incelenmesini esas almaktadır. Çalışmanın kapsamı; “Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri” konusuyula sınırlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller, Siyasi Partiler, Aday Belirleme, Siyaset ve Kadın.

SUMMARY

The recovery from the methods master's thesis in this context has been investigated as a gender. An individual's gender identity, perception and the impact of changes in sexuality during puberty are discussed in the uncovering of the tradition again. Women make up the life of the house and the area of their lives, as a family tradition by maintaining the integrity of ensuring the sustainability draws attention to a case with the defense. In the area outside the house it is generally observed that highlighted the value of being self-men. In this context, women are coming out of the house, arguing that they need to express themselves and purification. There may be without men outside the women's home but has emerged with their realization.

The interior of the house of the hierarchy in Turkey, as the social status of women, gender and biological gender as men, it is seen that formed in the opposite way. Thus, women's power and living life areas are evaluated based on functional or nonfunctional forms of sexual manner. Men, when it lost its appeal in sexual function and environment "sooner had" the women of "crone" or turns. The place of women in Turkey and sometime near the Philippines occurred in the position of women and changed features are being investigated in terms of gender. For this, first of all, in terms of gender and gender concepts are discussed and bring some clarity to women's issues. Feminist approach is given to reveal it. Our history as a broad historical context of the formation of gender in the traditional, rather research is done on modern or post-modern social societies.

A team in that period of Ottoman and Republican Turkish society and women's understanding of the differentiated old Turkish society has dealt with major issues. The Republic began some changes are emerging in all three periods. The differences occur in the position of the last women in Turkey, especially has been impressed by the new development in the entire country since the 1980s. So globalization, liberalism, when the European Union harmonization / process that determines the impact has been great. The Republican reforms, suggesting a significant long as women's rights and restricting freedoms. This new culture of reform traditional Turkish family structure and values of women outside the home without touching too was intended to make an important place in the public sphere. In fact, since the 1950 populist political policies, it prevented the poor in significant historical and traditional position of women. Recently, as part of the process of globalization

and the European Union harmonization laws, legal work against a team that hosts the values of gender inequality it is still the presence of the men and women. Consequently, limiting the spread of the rights and freedoms in the increasingly conservative society.

Key Words: Sex, Gender, Gender Roles, Political Parties, Nominating, Women in Politics.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	10
BİRİNCİ BÖLÜM.....	12
CİNSİYET KAVRAMI, TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI, TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI, TOPLUMSAL CİNSİYETİ BELİRLEYEN NORMLAR VE SİYASAL KATILIMI BELİRLEYEN UNSURLAR	12
1.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR..	12
1.1.1. Cinsiyet Kavramı	12
1.1.2. Toplumda Cinsiyet ve Kazanılmış Statüler.....	13
1.1.3. Toplumsal Cinsiyet (Gender) Kavramı	14
1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Açığı	15
1.1.5. Fizyolojik Farklılık ve Cinsiyet	16
1.1.6. Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik	17
1.1.7. Sosyal Yapılar ve Eşitlik	19
1.1.8. Toplumsal Roller ve Eşitlik.....	19
1.1.9. Toplumsal Cinsiyet, Sosyal ve Kültürel Yapılar İlişkisi	20
1.1.10. Toplumsal Cinsiyet te Hakkaniyet.....	21
1.1.11. Toplumsal Cinsiyet ve İnsan Hakları.....	22
1.1.12. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	23
1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI	23
1.2.1. Freud'un Toplumsal Cinsiyet Kuramı (Psikanalistik Kuram).....	23
1.2.2. Chodorow'un Toplumsal Cinsiyet Kuramı	25
1.2.3. Kohlber'ün Toplumsal Cinsiyet Kuramı (Bilişsel Gelişim Kuramı).....	26
1.2.4. Talcott Parsons'un Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı.....	26
1.2.5. Pierre Bourdieu: Toplumsal Cinsiyet, İktidar ve Habitus.....	27
1.2.6. R.W. Cornell'in Toplumsal Cinsiyet ve İktidar İlişkileri Yaklaşımı	28
1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETİ BELİRLEYEN NORMLAR	29
1.3.1. Toplumsal Giyim Özellikleri	29
1.3.2. Toplumun Kadın ve Erkekten Beklediği Nitelikler	30
1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini	31
1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları (Stereotypes).....	32

İKİNCİ BÖLÜM	34
KADINLARIN SİYASETE KATILIMLARINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER, KADINLARIN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMA ENGELLERİ, KADINLARIN TÜRKİYE'DE VE ULUSLARARASI SEVİYEDE SİYASETE KATILIM ORANI, KADINLARIN SİYASETE KATILIMINDAKİ ENGELLER.....	34
2.1. KADINLARIN SİYASAL KATILIMINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER .	34
2.1.1. Kadınların Siyasete Katılmalarında Cinsiyetin Rolü	34
2.1.2. Siyaset ve Aile Desteği.....	34
2.1.3. Eğitim	35
2.1.4. Meslek.....	35
2.1.5. Gelir Düzeyi.....	36
2.1.6. Yaş.....	37
2.1.7. Yerleşim Biçimleri.....	38
2.2. KADINLARIN ŞİRKETLERDE ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMALARININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER.....	39
2.2.1. Cam Tavan Sendromu-(Ana Kraliçe Sendromu).....	39
2.2.2. Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	39
2.2.3. Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller.....	40
2.3. TÜRKİYE'DE VE ULUSLARARASI SEVİYEDE, KADINLARIN SİYASETE KATILIM ORANLARI.....	41
2.3.1. Türkiye'de 1935-2011 Yılları Arası Kadınların Parlamentaoya Katılım Oranları.....	41
2.3.2. Avrupa'da Kadınların Parlamentaoya Katılım Oranları.....	43
2.3.3. İskandinav Ülkeleri	46
2.3.4. Ülkelerarası Seviyede Sosyal Statü Açısından Kadınların ile Karşılaştırmalı İstatistikleri.....	47
2.4. KADINLARIN SİYASETE ADAY OLMASI VE SEÇİLMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	56
2.4.1. Kadınların Siyasete Katılımında Engeller ve İslam Ülkeleri Örneği	56
2.4.2. Siyasi Partilerdeki Aday Belirleme Usullerindeki Eksikler.....	59
2.4.3. Partilerin Kadın Adayları Son Anda Belirlemesi	60
2.4.4. Kadınların Siyasi Tecrübe Azlığı.....	61
2.4.5. Başarı Sağlayamayacakları Konusundaki Toplumdaki Genel Kanı	62
2.4.6. Kadınların Yeterli Ekonomik Kaynağa Sahip Olmamları	63
2.4.7. Kadınların Ev İle İlgili Sorumlulukları ve Toplumsal Hayata Katılım Gösterememesi.....	63
2.4.8. Toplumsal Hayatın Örf, Adet ve Özellikle Kırsal Kesimde Eğitim Düzeyi.....	64
2.4.9. Kadınların Siyasete İlgil Duymaması	64
2.4.10. Toplumsal Olarak Oluşturulmuş Olan İş Bölümü Siyasette Erkek Egemenliği.....	65
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
KAYNAKÇA	70

KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E	:	ADI GEÇEN ESER
ÇEV	:	ÇEVİREN
ED	:	EDİT
HR	:	HUMAN RESOURCES
İ.İ.B.F	:	İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
ÖRN	:	ÖRNEK
S	:	SAYFA
SS	:	SAYFALAR
STK	:	SİVİL TOPLUM KURULUŞU
T.C.E	:	TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ
TBMM	:	TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
VB	:	VE BENZERİ
VD	:	VE DEVAMI

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

Şekil-1 WEF'in Toplumsal Cinsiyet Açığı İndeksinin Ana Belirleyicileri15

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bana desteklerini esirgemeyen, yol gösterici olan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sezer Ayvaz ATEŞ'e; eğitimime katkı sağlayan İstanbul Gelişim Üniversitesi hocalarıma, yöneticilerine, bütün personeline; hayatımın her anında beni motive eden, destekleyen dostlarıma ve aileme tüm katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hava ÖZALP

GİRİŞ

Dünyadaki kadının ve doğal olarak Türkiye'deki kadının ortak sorunlarından sadece biri olan tezin konusu, "Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri" olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, kadınların toplum yaşamında yeterince yer almamasının sebepleri, sorunlar, çözüm önerileri, gibi hususlara yer verilecektir. Kadınların yaşadıkları ülkede katkılarının artırılması, karar mekanizmalarında yer alması, siyasi kararlara katılması, seçme ve seçilme hakkının istenen seviyelere çıkarılması konusunda bilimsel çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmada mevcut sorunlar, sorunlarla ilgili bilimsel öneriler, daha önceki yapılmış araştırmaların sonuçları incelenecek ve elde edilen bilgiler, tarafların (araştırmacılar, kamu kurumları, özel kuruluşlar, okuyucular, vs.) bilgisine sunulacaktır.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık, gelişmekte olan ülkelerde çok daha yoğun yaşanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkeler geliştikçe, sosyal, ekonomik, siyasal, hukuksal vb. konularda eksiklerini tamamlayabilmekte, toplumun refahını ve ülkenin kalkınmasına önemli destekler verebilmektedir.

Türkiye gelişmekte olan ülkeler kapsamında, en azından kadın eşitliği sağlayabilecek bir yönetim ve yaşam şekline gelebilmesi açısından, sosyal alandaki eksiklerini en kısa zamanda tamamlayabilmelidir. Kadınların yeterince yer almadığı bir toplumda demokrasiden de bahsedilememektedir. Toplumun önemli bir kısmını temsil eden kadınlar, neden kararlarda ve ülke kalkınmasında yeterince yer alamamaktadır? Bu sorunun, bilimsel olarak araştırılıp çözüm önerilerinin oluşturulması her bireyin görevi olduğu gibi, bilimin de ilgi alanına girmektedir¹.

Kadın ve erkeğin toplum tarafından beklenen sorumlulukları, toplum tarafından belirlenen roller olup toplumsal cinsiyet olarak adlandırılmaktadır. Toplum tarafından atfedilen sorumluluklar aynı zamanda bireylerden beklenen davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiyeye verilen roller çevrenin ve alınan eğitimlerin neticesinde şekillenmektedir. Cinsiyete dayalı ayrımcılık genelde yaşam içerisinde ortaya çıkabilen davranış türüdür. Çoğu zaman erkeğin egemen olduğu toplumsal bir davranış biçimi dikkate çekebilmektedir. Türkiye'de

¹ İbrahim Güran Yumuşak, "Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Açısından Kadın Eğitiminin Ekonomik ve Sosyal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, 1-11, s. 8.

kadınların çalışma hayatında yer aldığı meslekler basit, hafif, zor olmayan, az sorumluluk isteyen alanlardan olacağı düşüncesi yaygındır².

Kadınların siyasal yaşamlarında, iş hayatında karar alma mekanizmasında, çoğunlukla eşit olmayan paylaşımla karşılaştıkları söylenebilir. Günümüzde kadının karar mekanizmasında yer alması ciddi anlamda eşitsiz uygulamalarla karşı karşıyadır. Siyasal alanda kadınların, seçme ve seçilme hakkı, erkeğin egemen olduğu toplumda daha arka plana kalmaktadır. Toplumun önemli bir çoğunluğu oluşturan kadınların, siyasi platformda yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Kadınların toplumdaki yerini anlamak için aşağıdaki soruları sormak mümkündür; neden toplumun yarısını temsil eden kadınlar, siyasal yaşamın birçok alanında yer almamaktadır? Kadınlar siyasi arenada yer almadıkları halde erkekler tarafından temsil edilebilir mi? Kadının temsil edilmediği ve eşitliğin söz konusu olmadığı siyasi ortamlarda, gerçek bir demokrasi var mıdır? Gerçekten kadının temsil edilmediği toplumlarda, kamuoyunun temsilinin gerçekleştiği söylenebilir mi³?

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, erkekler arasındaki güç kullanımı ve fırsatları eşit olarak kullanmayı ifade etmektedir. Eşitliği ilgilendiren kavramlar, aile, eğitim, siyaset, sağlık, çalışma hayatı gibi alanları kapsamaktadır. Toplumda çalışan kadın nüfusun artırılması, gelişmiş ülke ekonomilerinde gelişmenin büyütülmesi politikası olarak ta görülebilmektedir. Kadın emeğinin ülke ekonomisi açısından önemi, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği, gelir bölüşümü eşitliği, sosyal yapının dönüşümü gibi birçok alanda etkili olmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranının çok düşük kalması, öncelikle kaynakların etkin kullanılabilmesi açısından önemli bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Kadın emeğinin çalışma hayatında yeterince yer almaması ekonomik kalkınma açısından da birtakım olumsuzluklara neden olmaktadır. Kadınların iş hayatında yeterince aktif olmaması sosyo-ekonomik yapıyı etkileyerek büyüme noktasında boşluklara sebep olmaktadır. Ekonomik büyümenin geliştirebilmesi için gelir paylaşımının adaletli bir şekilde uygulanmasına önem verilmelidir⁴.

² Rabia Zorlu, Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Farklı Eğitim Düzeyindeki Hemşireler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 76 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

³ Aziz Nesin, *Kadın ve Yabancılaşma*, Say Yayınları, İstanbul, 1992, s. 255.

⁴ Barış Aytekin, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı: Türkiye’de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümü, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2014, s. 38 (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**).

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET KAVRAMI, TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI, TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI, TOPLUMSAL CİNSİYETİ BELİRLEYEN NORMLAR VE SİYASAL KATILIMI BELİRLEYEN UNSURLAR

1.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYETLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Toplumsal cinsiyet; toplumda kazanılmış statüler, kadın ve erkeğin fizyolojik farklılıkları, eşitsizlik, eşitlik, toplumsal roller, hakkaniyet, insan hakları gibi konuları kapsamaktadır.

1.1.1. Cinsiyet Kavramı

Cinsiyetin toplumsal-kültürel anlamına karşılık gelen sözcük ise gender sözcüğüdür. Cinsiyet sözcüğü, biyolojik olarak dişi ve erkeği, yani cinsi ifade etmekle birlikte, cinsiyetin sosyal ve kültürel anlamını da ifade eder. Biyolojik anlamda cinsiyet, İngilizcede "sex" sözcüğünü ifade etmektedir. Bu tür çalışmalarda, cinsiyetlere yüklenen farklıların "doğal", "biyolojik", "evrensel" ve "ilahi" olduğuna dikkat çekilmiştir. Daha sonraları cinsiyetin "sex" üzerine yüklenen toplumsal kısmını ifade etmek için "gender" kavramı kullanılmıştır. Yakın tarihlerde yapılan çalışmalar ise cinsiyetlere yüklenen anlamların özelliklerini davranış şekli olarak toplumsal ve kültürel zaman diliminde farklılıklar gösterdiği açıkça ifade edilmektedir⁵.

Erkeklerle kadınlar arasındaki farklılığın her ikisinden de kaynaklandığı görülmektedir. Bu farklılığın ise başka sebepler olarak görülmesinin hiç de olumlu ifade edilmediği görülmüştür. Toplumsal cinsiyet (gender) sözcüğünü, feministler, erkekler ile kadınlar arasındaki değişikliklerin sosyal ve kültürel olarak tercih etmektedirler. Fivush ve Glombok (1996). Bu ikili gender ve sex kelimelerinin ikisini de aynı manayı verecek biçimde eş kelime olarak kullanmaktadır. Çünkü biyolojik ve sosyal etkenlerin de cinsiyet ile çok yakın olduğu, bu ikisini anlam olarak ayırmanın çok zor olduğu belirtilmektedir⁶.

⁵ Aksu Bora, *Lezbiyen ve Geylerin Sorunları: Cinsiyet Toplumsal Bir Şeydir, Kaos GL Sempozyumu*, Kaos GL Yayınları, Ankara, 2004, s. 23.

⁶ Zehra Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 18.

1.1.2. Toplumda Cinsiyet ve Kazanılmış Statüler

Toplumda cinsiyet kavramı, bireye atfedilmiş bir rol olarak tanımlanır. Bireylerin üstlenilmiş rolleri üzerinde, herhangi bir kontrol bulunmamaktadır. Dolayısıyla kazanılmış statüler, bireylerin aldıkları eğitimler ve meslekler üzerine kazanılmıştır. Böylece cinsiyet temel bir statüdür. Bunun sebebi ise toplumlarda, cinsiyetin sosyal anlama önemli derecede sahip olmasıdır. Bütün toplumlarda kadınlar, genellikle eşlik ve annelik gibi toplumsal cinsiyetleri, erkekler ise üstlendikleri mesleki unvan, gibi statülere sahip olarak tanımlanabilir. Bir atfedilmiş rol olan cinsiyeti ise değiştirilemez⁷.

Cinsiyet aslında temel bir kimlik yani temel statüdür. Bunun tersine alınan eğitim ve mezyetler değiştirilemez. Cinsiyet, toplumsal hayatta çok önemli bir sosyal anlam ifade eder. "Bu bağlamda kadınlar, çoğunlukla annelik ve eşlik gibi toplumsal cinsiyetleri ile erkekler ise mesleki unvan gibi statülerle tanımlanırlar ekleri aracılığıyla kazanılmış statülerini belirleyebilirler"⁸. Cinsiyet statüsü değiştirilememektedir. Nedeni ise cinsiyetin toplumsal hayatta önemli sosyal anlama sahip olmasıdır. Böylece kadınlar, genellikle eşlik ve annelik gibi bilinen toplumsal cinsiyetleri ile erkeklerse mesleki unvan vb. rollerle tanımlanmaktadır⁹.

Günümüzdeki toplumlarda birçok gelişme ve değişimin geleneksel adetlere göre şekillenmektedir. Geleneksel olarak toplumsal cinsiyet kuramlarını köklü olarak yok saymak, kaldırmak yeni biçimsel anlamlar vererek üretmek söz konusu olabilir. Statü ve roller ile değişim ve durumun, kadının aleyhinde sınırlamalar ve baskılar geleneksel toplumsal anlayış biçimi ise tartışılmalıdır. "Bu bağlamda günümüz kent mimarisinde, teknolojik araçlarda, kitle iletişiminde, eğitim sisteminde, siyasi propagandalarda sonradan yaratılmış cinsiyet ayrımları farklı biçimlerde var olmaktadır"¹⁰. Bu bağlamda modernleşme, geleneksel toplumda kıyaslandığında kadına baskı ve sınırlandırma, cinsiyet anlayışı önemli ölçüde devam ettirilmektedir. Güncel olarak, toplumlarda çok fazla değişme ve

⁷ Sevda Demirbilek, "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi", *Finans Politika ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 2007, Cilt: 44, 12-27, s. 19.

⁸ Harun Tunç, "Toplumsal Cinsiyet Farklılaşması Üzerine Sosyolojik Bir Aratırma: Erkeklerin Küpe Takması Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, Cilt: 7, Sayı: 33, 608-625, s. 611.

⁹ Thomas Sullivan, "Introduction to Social Problems", *Pearson Education*, 2003, 12-27, p. 23.

¹⁰ Songül Sallan Gül, "Refah Devletinin Dönüşümünde Kadın Haklarında Annelik Hakkından Çalışma ve Aile Sorumluluğuna Geçiş", *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*, 2009, Cilt 27, 49-74, s. 54.

gelişme adetlere göre biçimlendirilmektedir. Köklü olarak cinsiyet kuramlarının oluşturulması kültürel beklentilerin hayata geçirilmesine bağlıdır¹¹.

Belirli bir kültürdeki cinsiyet rolleri ise erkeklere ve kadınlara karşı olan tutum ve davranışlar olarak bilinmektedir. Birçok kültür, kendi içerisinde erkeğin ve kadının davranış biçimini tayin eden cinsiyetler belirli rollere sahip olmaktadır. Statü ve roller hangi sektörde olursa olsun, toplum içinde farklı özellikler göstermektedir. Bu özellikler meydana gelişi ise o statüyle bağlı olan düşüncelerin gerçekleşmesidir. Aslında statüler sosyolojide de anlatıldığı gibi statülere tabidir. Ayrıca bu roller arkasında da birçok değeri kapsamaktadır. Yani belirli bir statüye sahip olmak bireyden beklenen toplumsal beklentiyi göstermektedir. Bu bağlamda bir toplumda cinsiyet statüsü ve rolü o toplumun içerisindeki bireylerin toplum karşısında hal, tavır, alışkanlık ve değerleri için çok önemlidir¹².

1.1.3. Toplumsal Cinsiyet (Gender) Kavramı

Erkeğin ve kadının toplum içindeki davranış rollerini belirleyen, cinsiyet kavramıdır. Cinsiyet kavramı, bireyin biyolojik olarak farklılaşmanın beraberinde getirdiği kadının ve erkeğin, sosyal olarak toplumsal değerini içermektedir. Cinsiyet kavramı, toplumda kadın ve erkekler arasındaki toplumsal, psikolojik, kültürel ve sosyal özellikleri de dikkate almaktadır¹³.

Toplumsal cinsiyet kavramı (gender) sözcüğü erkek ya da kadının olması için toplumun ve sosyal yapının kültürünün yüklediği manayı ifade etmektedir. Bu yapı ise kültürel ve genellikle kişilerin yapılarıyla yakından ilişkili ve psikolojik farklılıklarında kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet denildiğinde, erkeksi ya da kadınsı olarak tanımlanan psikososyal özelliklerdendir¹⁴. ancak, toplumsal cinsiyet, cinsiyeti tamamıyla birbirinden ayırmamak oldukça zordur. Sosyal kültürün erkekten ve kadından beklentileri (toplumsal cinsiyet) erkeğin ve kadının yaradılış olarak bedenlerine (cinsiyet) ilişkin söylemlerden tamamen farklı değildir. Toplumsal cinsiyetin sosyal ve kültürel yapıları da biyolojik olarak aslında cinsiyeti içermektedir. Çoğunlukla erkekler ve kadınlar arasındaki bazı

¹¹ Bahar Burtan Doğan, "Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011, 41-83, s. 57.

¹² Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 1996, s. 215.

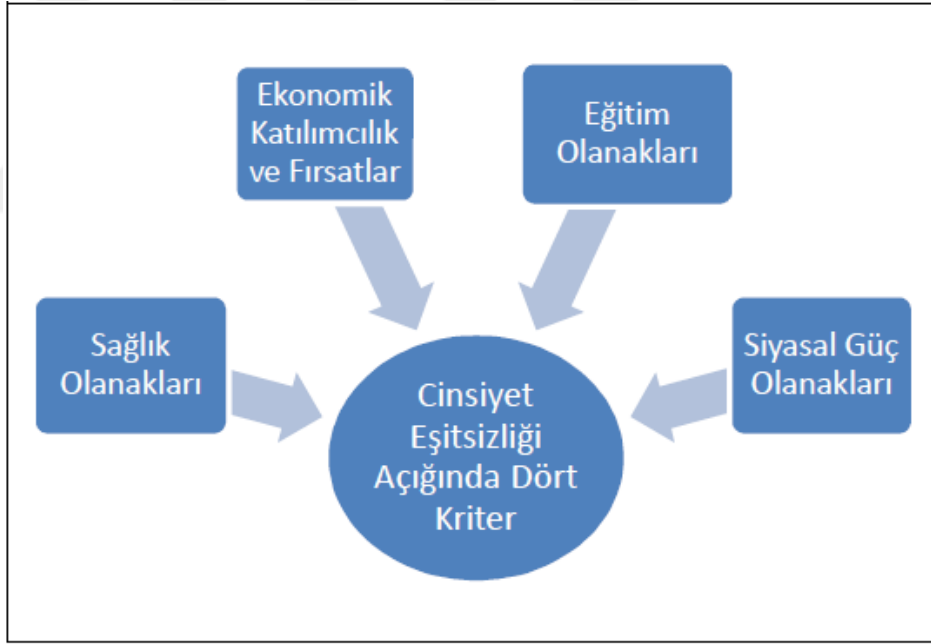
¹³ Ersan Ersoy, "Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, Cilt: 19, 209-231, s. 228.

¹⁴ Tunç, a.g.e., s. 611.

değişikliklerin biyolojik mi ya da, kültürel mi olduğunu anlamak mümkün olamamaktadır. Aslında çoğu zaman bu farklılıkların her ikisinin etkisinin sonucudur denilmektedir¹⁵.

1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Açığı

Toplumsal cinsiyet açığı, kadınların güçlendirilmesi ölçütünden çok cinsiyet eşitsizlikleri boşluklarındaki farkı ölçmekte ve bir eşitlik kriteri olarak zaman içinde karşılaştırılabilir oranların belirlenmesi amacını taşımaktadır¹⁶. Bu boşluğun kadınların sosyo-ekonomik hayatlarındaki eğitim, statü, politik alanlar vb. gibi farklı kriterleri önemseyerek yapılmaktadır. Bu durum kadınların çalışma gücüne ve ekonomik çalışmalarla sektörel dağılımda kadının kazancını ve konumunu belirlemektedir. Ayrıca, kadın bakan sayısı, milletvekili sayısı, yönetici kadın sayısı, profesyonel ve teknik personel sayısı gibi değerler kadınların üst görevlerdeki aktifliğini göstermektedir¹⁷.

Şekil-1 Dünya Ekonomik Forumunun Toplumsal Cinsiyet Açığı İndeksinin Ana Belirleyicileri¹⁸

¹⁵ Dökmen, a.g.e., s. 19.

¹⁶ Hülya Demirdirek ve Ülker Şener, **81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi**, Mattek Matbaacılık Basım Yayın, Ankara, s. 44.

¹⁷ Müjgân Deniz ve Elif Hobikoğlu, "Cinsiyete Göre Gelişme İndeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği", <http://avekon.org/papers/546.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2016).

¹⁸ Barış Aytakin, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı Türkiye'de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümü, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 80 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

Tablo incelendiğinde; Dünya Ekonomik Forumu (WEF / World Economic Forum) toplumsal cinsiyet açığı indeksinin ana belirleyicileri, sağlık, ekonomik fırsatlar, eğitim ve siyasal güç olarak belirlenmiştir.

Erkek ve kadınlar arasındaki eşitsizliğin, toplumsal cinsiyet açığını kazanımlar olarak üç şekilde bileşik bir orandır. Güçlendirme, üreme sağlığı ve çalışma sektörü, sıfır (erkek ve kadınlar eşit ücret aldıklarında) arasında değişmektedir. Sağlık boyutu iki gösterge ile ölçülür: anne ölüm oranı ve ergen doğurganlık oran¹⁹. Güçlendirme boyutu da iki gösterge ile ölçülmektedir: Parlamentoda her bir cinsiyetin sahip olduğu koltuk sayısı, orta ve yükseköğrenime devam etme oranı, kadınların çalışma yoğunluğu iş gücüne etkileri ile ölçülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin açığı, ülke olarak insani başarıların cinsiyet adaletsizliği olarak zarar gördüğü ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizliği açığı, siyaset, politika araştırması ve savunma çabaları araştırma yapılması için hazırlanmıştır²⁰.

1.1.5. Fizyolojik Farklılık ve Cinsiyet

Cinsiyet (sex) sözcüğü erkek veya kadın olmanın biyolojik kısmını ifade eder ve biyolojik olguya karşılık vermektedir. Demografik bir yapı olan cinsiyet, bireylerin biyolojik cinsiyetlerini esas almaktadır²¹.

İnsan vücudu detaylı araştırıldığında, özel meziyetleri olan mükemmel bir canlı olduğu bilinmektedir. İnsanların vücudu biyolojik farklılıkların incelendiğinde 10-12 yaşlarına kadar ağırlık, boy ve kuvvet vs. gibi ölçüldüğünde cinsiyet farklılığına bakılmadan gelişebilir. Yalnızca, “12 yaşından sonra erkeklerde testosteron, bayanlarda östrojen hormonlarının fazla salgılanması ile cinsiyet arasındaki fark belirginleşir²²”. Buna istinaden, genelde kadınların, yarışmalara girmesi her geçen gün daha fazla olmakta ve sonuç dereceleri yükselmektedir. Bazı spor alanlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek performans

¹⁹ Müjgan Hacıoğlu Deniz, “Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği”, <http://avekon.org/papers/546.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2016).

²⁰ Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/faq_gii-TR_ece%20FU.pdf, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).

²¹ Dökmen, a.g.e., ss. 4-5.

²² Hürmüz Koç ve Oğuzhan Yüksel, “Kadınlarda Fiziksel Ve Fizyolojik Performansın Değerlendirilmesi”, https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG_/9/239-250.pdf (Erişim Tarihi: 23.06.2016).

sergiledikleri de bilinmektedir. Bu bağlamda kadınlarda fiziksel ve fizyolojik araştırmaların geliştirilmesi açısından bilimsel araştırmalar hızla oęalmıřtır²³.

Erkek ve kadın arasında farklılık doğalsa, Connell'in de açıkladığı üzere neden bu farklılıklar daha öne çıkarma abasındayız? Eşcinsel ve heteroseksüel insanlar arasındaki hiçbir fiziksel farklılık olmamasına istinaden neden eşcinsel erkeklerin toplumsal alanda tanımlanması kadınsı, eşcinsel kadınları ise erkeksi olmaktadır? Bu ayrımlar yapılırken fiziksel ve biyolojik farklılık yerine davranış kalıpları öne çıkmaktadır. "Belirleyici olan kadın gibi davranış ya da erkek gibi davranışlardır." Davranış aslında kişilerin, toplumsallaşma yoluyla öğrendikleridir. Küçük bir ocuk "erkek gibi yürekli" davranmayı "kız gibi ağlamamayı" yaşadığı sosyal toplumdaki öğrenmektedir. Aslında toplumsal cinsiyet farklılık biyolojik biçimde değil toplumsal kültür olarak inşa edilmektedir²⁴.

Gerçekte ana ve babaların, çoğu zaman üstünkörü cinsiyet farklılıklarını aşırı olarak önemsediklerini, aslında gerçekte olduğu gibi vurgulamadıkları bilinmektedir. Anne babaya göre, saın uzun olması gibi önemli olmayan farklılıklar, kültürden kültüre farklılık gösteren ya da modası gelip geçen farklılıkları anlatmaktadır. Aile tarafında küçük çocukların bedensel farklılıkları gözlenmeli ve çocukken somut kadınlık ve erkeklik olgularını aıklanabilmelidir. Ayrıca ebeveynlerin, hem kızlarda, hem de erkeklerde ortaya çıkan, fizyolojik farklılıkların gelişme zamanına göre açıklaması yararlı olabilecektir²⁵.

1.1.6. Toplumsal Cinsiyet ve Eşitlik

Kavram olarak "cinsiyet" erkekler ile kadınlar arasındaki uluslararası biyolojik özelliklere dikkat çekerken, "toplumsal cinsiyet" kavramı, erkeklerle kadınlar arasındaki sosyal ilişkileri, belirli bir kurala göre tanımlamaktadır. Toplumda genellikle cinsiyet ilişkileri, yaşamın birçok alanında erkeklerin kadınlara göre daha baskın olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal hayatta, kadınların genellikle ikinci plana atıldığı ve adil olmayan güç ilişkisi olduğu açıkça bellidir. Genellikle erkeklere görev verilen işlerde, özellikle kadınlara verilen göreve göre

²³ Hürmüz Koç ve Oğuzhan Yüksel, "Kadınlarda Fiziksel ve Fizyolojik Performansın Değerlendirilmesi", [https://birimler.dpu.edu.tr/app /views/panel/ckfinder/ userfiles/17/files/DERG_/9/239-250.pdf](https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG_/9/239-250.pdf), (Erişim Tarihi: 18.03.2016).

²⁴ Robert William Connell, **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 9.

²⁵ Açelya Sarıkaya, 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2015, s. 44 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

daha büyüktür. Toplumun erkeğin ön planda tutulduğu fikirler öne çıkabilmekte ve zamanla bu durum uygulamalara da yansımaktadır. Dolayısıyla, politikalar ve sosyal yapılar genellikle kadın yerine erkek egemenliği üzerinden belirlendiğinde; bu durum, kendiliğinden toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olmaktadır²⁶.

“Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlarla erkekler ve kız çocuklarıyla erkek çocukları arasında hak, sorumluluk ve fırsatlara erişimde eşitlik anlamını taşımaktadır”²⁷. Yani toplumsal cinsiyet eşitliği, kişisel olmaktan kaynaklanan fırsatların erkek veya kadın olarak yaratılmasıyla bilinmektedir. Gerçekte ise eşitlik, erkeklerle kadınların “aynı olmaları” anlamına gelmemektedir. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin var olabilmesi için, erkeklerin ve kadınların farklı olmalarının düşüncesini ortaya çıkarmaktadır²⁸.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise kalıplaşmış bir fikir olmaktan çok bir zaman sürecidir. Bu zaman süreci toplumsal cinsiyet ilişkilerini daha adil, daha eşitlik, daha demokratik ataerkillikten daha uzak biçimde değiştirilmesini hedef almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, erkeklerle birlikte kadınların da dönüşümüne sebep olan uzun bir süreç anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini erkeklerin toplumsal cinsiyet kimliklerini toplumun önyargısını beraber ortaya koymaktadır. Bu açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini kabul eden, toplum erkeklerin düşüncelerini, ataerkil kimliklerini yeniden biçimlendirmesi ve kadınlarla ilişkilerini davranış olarak, şekillendirmeleri gerekmektedir²⁹.

Bütün toplumlarda cinsiyet eşitliği denildiğinde hem niteliksel hem de niceliksel olarak ifade edilmektedir. Niceliksel denildiğinde, kadınların adil/eşit temsillerine göre toplumsal ve sosyal dengenin kurulmasına yöneliktir. Niteliksel ise, önceliklerin oluşması zaman sürecinde erkeklerle kadınların eşit şekilde adil olarak yararlanmaları anlamına gelir. Aslında karar verme planlama ve pratiğe geçme süreçlerinde erkeklerle kadınların farklı statüleri bulunmaktadır. Bunlar farklı algı, ihtiyaç, çıkar ve eşit değerler verilmesi anlamına gelmektedir. Cinsiyet

²⁶ Connell, a.g.e., s. 65.

²⁷ Sabriye Çelik Uguz ve Ferhat Topbaş, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2014, Yıl: 2, Sayı: 7, 487-509, s. 499.

²⁸ UN, “The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality”, <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.04.2016).

²⁹ Robert William Connell, “The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality”, <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/menboys2003/Connell-bp.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.04.2016).

eşitliği denildiğinde ilk akla gelen toplumlarda niceliksel ve niteliksel olarak anlatılmaktadır³⁰.

1.1.7. Sosyal Yapılar ve Eşitlik

Cinsiyetle ilgili eşitsizliğin kökeninde, içinde bulunulan sosyal yapının toplumsal kültürü gelmektedir. Sosyal kültür bu yapıyı biçimlendirirken, cinsiyetler arası farklılık, imtiyazlar açısından, kurumsallaştıran bazı eylemleri yönlendiren bir bütündür. Dini değerler sosyal kültürün ayrılmaz bütünlüğüyle, eşitsizliğe ait davranışların belirlenmesinde çok önemli rol oynar. Erkek ve kadın cinsiyetlerine dair düşünce ve davranışlar, sosyal toplumda yer alan kurumsallaşmış yapılar tarafından bireylere kazandırılmaktadır³¹.

Toplumsal hayatta aile bütün kurumların en başında gelmektedir. Yani aileye içerisinde erkek ve kız çocuklara aynı anda eşit davranmak bilinçli ya da bilinçsiz eşitlik kavramının yerleşmektedir. Geleneksel aile yapısı içinde kız çocukları, en başta beslenme ve yetiştirilme konusu birçok konuda erkek çocuktan daha farklı davranış sergilemektedir. Bu bağlamda evlenme, boşanma ve aileden kalan miras konularında da hep mağdur olan kadındır³².

1.1.8. Toplumsal Roller ve Eşitlik

Toplumsal rollere, ilişkilere bakıldığında ise kadınlara atfedilen en önemli görev, annelik rolüdür. Kadınların aile içinde 'üstlendikleri görevlere' ailenin diğer fertleri veya eşler tarafından destek olunmadığı takdirde yetersiz kaldıklarını ve annelik rollerini de gerektiği şekilde yerine getiremediklerini gözlemleyebiliriz. Çünkü kadınlar, anneliğin yanı sıra, evin idaresinden de büyük oranda sorumludurlar. Bir evde yapılması gerekli tüm işler için; yapıldığı zaman farkına varılmayan ancak yapılmadığında fark edilen, bu nedenle de "görünmez işler" anlamına gelen bir tarif geliştirilebilir. Genel olarak ev işlerinin, en belirgin özelliği

³⁰ UN, "Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming", <http://www.un.org/womenwatch/osa/gi/pdf/factsheet2.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

³¹ Mehtap Yeşilorman, "Toplumsal Eşitlikte Kör Nokta: Kadın Eşitsizliğine Genel Bir Bakış", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, Cilt: 11, 269-281, s. 274.

³² Ülker Gürkan, "Ev Kadınlarının Hak Ve Sorumlulukları Alanında Eşitlik İlkesinin Sağlanması İçin Ekonomik Güvenceye Sahip Kılınmaları Sorunu", *Türk Üniversitesi Kadınlar Dergisi*, 1978, Cilt: 1, 269-281, s. 275.

maddi bir menfaatin ve karşılığının olmaması “zaman ve emek harcandığı” halde çalışma, olarak kabul görülmemesidir³³.

Ev hanımı, doğurduğu çocuk sayısına ve yaşına bağlı olarak her gün ortalama olarak 14-18 saat olarak çalışmaktadır³⁴. Ayrıca kadınların, bu kadar çalışmaya karşılık olarak, sosyal bir güvenceleri bulunmadığı gibi, geçinmek için de kocasına her zaman zorunlu olarak bağımlıdır. Kadınların, genellikle çalışma hayatına da bu yüzden katılamamaktadırlar. Toplumsal olarak, kadınlar, “analık” ve “ev hanımlığı” görevlerinden sorumludurlar. Kadınlar, maaşlı çalışmaya kabul edildiklerinde bile, asıl görevlerinin ailelerine karışı olan sorumluluklarıdır. Dolayısıyla çalışma hayatında erkekler ile eşit kabul edilmeleri zordur. Kadınların, aile sorumluluklarının ve anneliğinin yanı sıra, üstlenilen bir göreviymiş gibi diğer işlerden de sorumlu olmaktadır. Sorumlulukları artan kadınların yaşam alanları, böylece erkeklere oranla çok daha sınırlı kalabilmektedir³⁵.

Genellikle toplumlarda ve aynı toplumdaki, sadece zaman açısından farklı olan erkek ve kadını birbirinden farklı kılan, toplumsal rollerini dile getiren bir sürü kültürel ve toplumsal normlar vardır. “Bireylerin farkında olsun ya da olmasın kendi bireysel özelliklerine ve farklılıklarına rağmen soyutlanamadıkları sistemde, içinde bulunulan toplumun değer yargılarından ve toplumsal rollerin etkisinden kurtulamadıkları söylenebilir”³⁶. Toplumsal cinsiyetin oluşmasında en etkili olan, toplumsal değerler kişilerin dışında emredici bir yaklaşımla, fertlerin özelliklerini görmezden gelerek, hem yönlendirir hem de denetlemektedir³⁷.

1.1.9. Toplumsal Cinsiyet, Sosyal ve Kültürel Yapılar İlişkisi

Doğuştan kazanılan cinsiyetin, toplumsal olarak da cinsiyeti farklılığının aslında kültürel anlamda erkeğe ve kadına yüklediği bir roldür. Her fert bu rolleri doğduğu günden başlayarak, ilk ailede daha sonra toplumsal ve kültürel yaşamda tecrübeleri sayesinde kurumsal yollardan (örn. okul, basın vb.) öğrenmektedir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet olgusunun özelliği toplumlara göre

³³ Gülay Günay ve Özgün Bener, “ Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri”, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/viewFile/5000146764/5000133927>, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).

³⁴ Aydın Köşüş vd., “Preterm erken membran rüptürü olan gebelerde maternal ve fetal sonuçlar”, *Tıp Araştırmaları Dergisi*: 2010, 69 -75, s. 72.

³⁵ Selma Dinç Kahraman, Handan Zincir, Zeliha Kaya, *Gender Through the Eyes of Men*, HealthMED, 2012, s. 93.

³⁶ Mehmet Yazıcı, “DEĞERLER VE TOPLUMSAL YAPIDA SOSYAL DEĞERLERİN YERİ”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, Cilt: 24, Sayı: 1, 209-223, s. 212.

³⁷ Gönül Demez, *Değişen Erkek İmgesi*, Babil Yayınları, İstanbul, 2005, s. 15.

bir takım farklılıklar göstermektedir. Bu kavramlar tarihsel süreç olarak da çevrilmektedir³⁸.

Kavramsal olarak baktığımızda, toplumsal cinsiyet (gender) sözcüğü, erkekler ve kadınlar arasında kültürel ve sosyal özellikleri; cinsiyet (sex) terimi erkek kadının değişmez biyolojik farklılıklarını temsil eder. Günümüzde kadınların karşı fikirde oldukları ve mücadele verdikleri birçok problemin toplumsal cinsiyetle (gender) benzeştiği yaygın olarak görülmektedir. Cinsiyet kavramının bireysel farklılıklarının ötesinde, toplumsal yapıların ve ilişkilerin birbiriyle bağlantılı olduğu düşüncesini de ortaya çıkarmaktadır³⁹.

Kendine özgün toplumdaki cinsiyet ilişkileri, kültürel yapının ve değerlerinin, geleneklerinin devam etmesiyle olmaktadır. Cinsiyet kültüründen ayrı bağımsız gerçek olmayan cinsiyet davranışları ise, cinsiyet tutumlarının tesiri altındadır. Cinsiyetin sosyal ve kültürel olgu olduğu kabul eden “cinsiyet kültürü”, toplumsal ilişkilerde oldukça geniş yer almaktadır. Cinsiyet kültürünün, toplumda erkeğe ve kadına ait tanımlamaları, davranışlar, imajlar, kimlikler, karşılıklı olan ilişkiler, düşünce ve tutumlar, gelenekler, görenekler, aile yapıları dâhil çok büyük bir alanı temsil etmektedir. Toplumsal hayatın içinde olan insanların, yaşamlarını sürdürürken bu değerlere katılmaması mümkün değildir. Cinsiyete yönelik toplumların ve kültürün öne çıkardığı değerler sınırlayıcı, denetleyici, yol gösterici şekilde birçok görevi de yerine getirir. Toplum bireylerden bu rolleri layıkıyla yerine getirmelerini bekler⁴⁰.

1.1.10. Toplumsal Cinsiyet te Hakkaniyet

Toplumda erkek ve kadın arasındaki sorumlulukların ve kazancın dağılımında eşitlik ve hakkaniyet söz konusudur. Erkek ve kadının farklı gereksinimleri ve özellikleri mevcuttur. Toplumda erkeğin ve kadının biçilen “toplumsal cinsiyet rolü”, birçok yapılanmada her iki biyolojik cinsiyetin de sağlığını negatif olarak etkilemektedir. Erkeğin ve kadına toplum tarafından atfedilen roller, biçimlenmiş kalıplar vardır; Türkiye’de erkek ve kadın uzun yıllardır, daha doğmadan başlayıp ölene kadar farklı bir statüye konulabilmektedir. Genellikle toplumun erkek ve kadından farklı beklentileri ve

³⁸ Hatice. Çubukçu ve Sivaslıgil Güneş, “7. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyet Kavramı”, *Dil Dergisi*, 2007, Cilt: 137, 1-134, s. 6.

³⁹ Şevket Ökten, “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, Cilt: 2, 1-244, s. 21.

⁴⁰ Mualla Türköne, *Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü*, Ark Yayınevi, Ankara, 1995, s.215.

bunlarla ilgili geleneksel inançları, bireylerin de bu şekilde, yani cinsiyetlerine göre davranışlar sergilemesine sebebiyet vermektedir⁴¹.

Toplumda kadın hakları, evrensel insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kadınların, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayata adil ve tam olarak katılımı; cinsiyete dayalı bütün ayrımcılığın tamimiyle ortadan kaldırılması, uluslararası bir toplumun asıl hedefi haline gelmelidir. Toplumsal cinsiyet açısından, kadın ve erkek arasındaki birçok dengesizlik mevcuttur. Kadın erkeğe göre, her alanda bütünüyle dezavantajlı durumda kalmaktadır. Toplumda erkekler ve kadınlar edinilen bu fırsatları, nasıl açığa çıkarabileceklerini belirtmek, gerekmektedir. Cinsiyetler arasındaki bu adil ve hakkaniyeti bir denge şeklinde nasıl kurulabilecekleri konusuyla da ilgilenen kuralını da açıklamak gerekmektedir⁴².

Bedensel olarak kadınların kendi vücutlarını kontrol altında tutabilmesi, onlar ve diğer dini liderler açısından kendilerinin kurallarına doğrudan bir tehlike olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte bir takım dinsel kurallar, “aslı” ve “izsel” dini gerekliliklerin bir sonucu değildir⁴³.

1.1.11. Toplumsal Cinsiyet ve İnsan Hakları

İnsan hakları ve sosyal adalet vb. daha geniş konularda toplumsal cinsiyetin sağlanması çok önemlidir. Aslında kadın haklarının ihlal edilmesinin, bunun bir insan hakları ihlali olup, eşitsizliğin ve adaletsizliğin görüşünü anlatmaktadır. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin de sağlanması için, mücadelesi çok geniş olan sosyal adalet insan haklarının bir bütünü olarak kabul edilmesi gerekir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ele alınması erkeklerin de gerçek adaletin sağlanması isteği ile birçok erkeği toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesi çabalarına katılmalarıyla gerçekleşecektir⁴⁴.

⁴¹ Nilüfer Negiz, *Özürlülerle sosyal hizmet Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*, Maya Akademi, Ankara, 2013, s. 265.

⁴² Veli Duyan, *Sosyal Hizmet-Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*, Aydınlar Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 69.

⁴³ Nira Yuval, *Cinsiyet ve Millet*, Çev. Yayınları, İstanbul, 2003, s. 125.

⁴⁴ UN, “The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality”, <http://www.un.org/womenwatch/daw/publications/W2000/W2000Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2016).

1.1.12. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (TCE, Social Gender Inequality) problemi toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşamda birçok kategorilere cinsiyete bağlı olarak vurgu yapılır. TCE sorunu bu bakımdan sosyoekonomik alanda eşitsizlik yansıması olarak; siyasal veya ekonomik etkileşim olanakları, eğitim fırsatları, mülkiyet olanakları, sosyal güvenliğe sahip olma, kaynakları iyi kullanabilme, gelir dağılımı problemi gibi sebeplerle cinsiyete bağlı boşluklar meydana gelmektedir⁴⁵.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun teşkil eder. Kültürel, sosyal, siyasal alanda bu eşitsizliklerin bir sorunu olarak, özellikle de maddi yönden daha çok yaşanmaktadır. Kadınların çalışma gücü ve ekonomik girişimcilik, gelir seviyesinin düşüklüğü, yetersiz eğitim, illegal yollardan çalışma yaygınlığı, sermaye açığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu sorunun ise ekonomik açıdan çok önemlidir. Günümüzde ekonomik yönde cinsiyete bağlı meydana gelen bu eşitsizlikler, kadınların emeklerinin etkin olarak kullanılmasını engellemektedir. Ülkemizde, ekonomik gelişme, bölgesel büyüme, kalkınma ve gelir oranı ve kamusal finans gibi önemli makroekonomik sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla bu sorunların olması, özel üretim özelliği olarak kadınların emeği en uygun şekilde kullanılabilmesi de sağlanamamaktadır⁴⁶.

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI

Toplumsal cinsiyet kuramları; Freud'un toplumsal cinsiyet kuramı (psikanalitik kuram), Chodorow'un toplumsal cinsiyet kuramı, Kohlberg'in toplumsal cinsiyet kuramı (bilişsel gelişim kuramı), Talcott Parsons'un toplumsal cinsiyet yaklaşımı ve R.W. Cornell'in toplumsal cinsiyet ve iktidar ilişkileri yaklaşımı konularını kapsamaktadır.

1.2.1. Freud'un Toplumsal Cinsiyet Kuramı (Psikanalitik Kuram)

İnsan davranışlarının Freud'a göre cinselliği açıklamasında asıl odağına oturmaktadır. En eski kuramlardan olan cinsiyet gelişimini açıklayan Freud tarafından geliştirilen, biyolojik ve sosyo-kültürel özellikleri kapsayan psikanalitik

⁴⁵ Barış Aytekin, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı: Türkiye'de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümlemesi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2014, s. 1 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁴⁶ Aytekin, a.g.e., s. 2.

bir kuramdır. Bu kurama göre ise cinsel enerji her süreçte bir bölümden diğer bölüme taşınmaktadır. Kuram, gelişim olarak cinselliğin aşama aşama beş evrede anlatılır. Bunun ilk iki evresi ise erkekler ve kadınlar için birbirine yakın olarak işlenmektedir. İlk aşama olarak oral dönemde cinsel bebekler ağız kısmında yoğunlaşırken, ikinci aşamada ise anal dönemde anal bölgeye yoğunlaşır ve bağırsak gelişiminin kontrolü özellikle dikkate alınır. İlk dönemlerde oğlan ve kız bebekler annelerine çok güçlü olarak bağlanır⁴⁷.

Psikanalitik yaklaşım olan Freud'a göre toplumsal cinsiyetin gelişmesine yön veren ilk kez bu kurumsal açıklamalardır. Freud'un cinsiyet rollerin kazanımı ve cinsel gelişimle ilgili yeni düzenlemeleri daha sonraki takipçileri tarafından ele alınmıştır⁴⁸.

Freud'a göre bir bebek, kendi cinsiyetindeki ebeveyniyle özdeşim olarak, onun özellikleri almaktadır. Sonuç olarak, erkek bebekler nasıl bir erkek model olmaları konusunda; kız bebeklere ise nasıl bir kadın model olmaları gerektiğini öğrenmiş olurlar. Söz konusu özdeşim dönemi yüksek egonun gelişimiyle sonuçlanır. Süper ego, toplumsal cinsiyeti de içerdiğinden toplumsal kalıpların içsel bir oluşumudur. Ahlak kuralları kişinin değer yargıları olarak süper egosunda bulunur. Sürekli olarak kişi, toplumsal kuralları hiçe sayarak kafasına göre estiği gibi davranan kişilerde daha baskındır. Ahlak kurallarını ve sürekli olarak başkalarının de diyeceğini düşünen kişiler, bu kurallara ise sınıksız bağlıdırlar. Bu nedenle anne, babalar çocuklarına toplum tarafından kendisinden beklenen kuralları öğretirler. Özellikle akılcı davranmaya itina gösteren kişilerde ego ağır basar. Anne ve babayla kurulan özdeşim ergen ve çocuklar açısından sosyalleşme zaman biçimidir. Gerektiğinde ego idin isteklerini erteler ve güzel yaşantıları seçmeye güzel olmayanlardan uzak durmaya çalışır. Kişiliğin yürütme organı ise egodur. Kişiliğin karar organıdır. Ego akılcıdır, mantıklıdır toplumsal ahlak kurallarına ise süper ego denir. Süper egonun yani dış dünyanın id'in istekleriyle eşleştirilmesi ile uğraşır⁴⁹.

⁴⁷ Zehra Tosun, Cinsiyet Rolü Yöneliminin Ablalık ve Ağabeylik İle İlişkisinin Toplumsal Rol Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2010, s. 12 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁴⁸ Dökmen, a.g.e., s. 42.

⁴⁹ Özge Damarlı, Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 32 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

1.2.2. Chodorow'un Toplumsal Cinsiyet Kuramı

Toplumsal cinsiyet kimliği, ele alındığında Chodorow annenin önemini ele alarak her iki cinsten de çocukların ilk önce anneyle duygusal olarak bağıllığını, her iki cinsinde anne ile kendisini ifade etmekte olduğunu anlatmaktadır. Bu kuramın Freud'un kuramının tam tersi olarak ifade edilmektedir. Erkek ve kadının bu kurama göre, toplumsal cinsiyet kimlikleri Freud'un belirttiği yaşlarda değil, cocukluk yaşlarında oluşmaktadır. Anne ve kız ilişkisi cinsiyet benzerliğinden dolayı anne oğul ilişkisinden daha sıkı ve daha güçlüdür. Anne ve kız özdeşleştirilen davranış biçimi olarak kızın davranışları annesine benzer. Dolayısıyla, anne burada rol model olur. Örneğin, davranış biçimini, makyajını, giyiniş biçimine kadar kız çocuğu anneyi benimseyebilir. Her zaman, her şeyi benimsemiş olmasa da genellikle kız çocukları anneyi taklit etmeye gayret etmektedir. Genellikle kızlar annelerini taklit ettiğinden, erkeklere oranla kızlar daha duyarlı ve empatik olma özelliğini taşıyabilmektedirler⁵⁰.

Cinsiyetler arasındaki ilişkilerin, aslında bunun toplumsal bir ilişki içerisinde var olduğu belirtilmiştir. Bu ilişkilerin niçin biçimsel olarak böyle kabul edildiği, nasıl geliştiği ve işlediği konusunda kesin bir şey belirtilmemektedir. Tamamlayıcı olarak, toplumsal cinsiyet, kadınların araştırılmasıyla ilgili bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet aslında yeni tarihsel bir araştırma konusu olmuştur. Ancak var olan tarihsel paradigmalara dayandırılacak bulgulardan ve analitik güçten yoksun kalmaktadır⁵¹.

Chodorow çalışmalarında özellikle anneye yer vermiştir. Çocuk yaşamı boyunca anneyi daha sık gördüğünden ona daha çok bağlı kalmaktadır. Çocuk küçük yaşlarda annesinin etkisinde kolayca kalmaktadır. Ancak çocuk büyüdükçe ilahi yaşamında bu bağlanma duygusundan kurtulmaktadır. Genellikle kız çocukları ileriki yaşamlarında anneye bağıllıktan, evlendiklerinde eşe bağıllığa yönelmektedir. Dolayısıyla, kız çocukları ileriki yaşamlarında da annelerini rol model olarak taklitte devam edebilirler⁵².

⁵⁰ Leslie Brody, S. Muderrisoğlu, and O. N. Eikikovits, "Emotions, Defences and Gender, the Psychodynamics of Gender and Gender Role", *American Psychological Association*, 2002, s. 205.

⁵¹ Joan Wallach Scott, *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*, Kitap Matbaacılık Yayınları, İstanbul, 2007, s. 13.

⁵² Nancy Chodorow, "The Reproduction of Mothering. Berkeley", <https://tole-ratedindividuality.files.wordpress.com/2015/10/the-reproduction-of-mothering.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.03.2016).

1.2.3. Kohlber'ün Toplumsal Cinsiyet Kuramı (Bilişsel Gelişim Kuramı)

Kohlberg'n bilimsel araştırmaları temel dizilişine göre cinsiyetleri ayırmak bilişsel gelişmenin tüm dünyada kanıtlanmış ilkeleri izler. Çocuklar bile insanların erkek ya da kadın olması gereğince iki kısma ayrıldığını bilmektedirler. Böylece çocuklar kendilerinin de hangi gruba ait olduklarını anlamaya çalışırlar. İlerideki dönemlerinde ise sınıftaki kişilerin başka sınıftaki kişilerden ayıran farklılıkları öğrenmektedirler. Böylece, cinsiyet kimlikleriyle benimsemiş olarak kızlar kadınsı, erkekler ise erkeksi özelliklere, değer katmaya başlamışlardır. Çocukların, bir erkek, bir kadın olmanın ne anlama geldiğini algılamaları üç evrede gerçekleşmektedir; 3-3,5 yaş arasındaki izlenen çocuklar toplumsal cinsiyetin artık farkına varmaktadır. Yani kendilerini artık benimsemiş olarak cinsiyetlerinin farkındadırlar. 4,5-5,5 yaşlarında gözlenenler ikinci evrede çocuklar zaman içinde toplumsal cinsiyetin kalıcılığını anlarlar. Son tarihlerde geliştirilen kuramlar ise toplumsal cinsiyetin anlaşılmasında bilişsel bir zamanla sosyal kuralların algılanıp öğrenilmesidir. Aslında bu ilişki ile ilgili geniş araştırmalar başlatılmıştır⁵³.

Kohlberg'en göre, çocuklar üç yaşlarından itibaren erkek veya kız olduklarının farkındadırlar. Şöyle ki beş ila yedi yaşında etraflarından gördüklerini, duyduklarını toplumsal cinsiyet streotipilerinden oldukça etkilenmektedirler⁵⁴.

1.2.4. Talcott Parsons'un Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı

Talcott Parsons, kuramın Amerika'daki önemli temsilcilerinden birisidir. Bu kuram idealistlerin kültürel yapılarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Parsons, sosyal yaşamdaki olguları açıklamak için, evrensel yasalardan araştırma çabasına girmiştir. Bireylerin sahip olduğu davranışların nedeninin; istekler, maksatlar, yönelimler ve özelemler olduğunu da ifade etmektedir. Yani bireylerin toplumda üstlendikleri rollerin bir bütünlük anlamı taşımaktadır⁵⁵.

Çeşitli kurumlar olan toplumsal cinsiyet, rollerin kazanımıyla bağlantılı olmaktadır. Bu kuramlar ise, esas olarak cinsiyet tiplemesi ya da cinsiyetleri ayırıştırma zamanlamasıyla ilgilidir. Cinsiyetlere uygun yeteneklerin, davranışların,

⁵³ Damarlı, a.g.e., s. 33

⁵⁴ İnci Noyan, Elit Kadın Sporcular ve Kadın Akademisyenler İle Spor Yapmayan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rol Özelliklerinin Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 16 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁵⁵ John Urry, Russel Keat, **Bilim Olarak Sosyal Teori**, İmge Kitapevi, Ankara, 2001, s. 154.

bireysel özelliklerin, kendilik olgusunun öğrenme sürecine cinsiyet tiplemesi (cinsiyetleri ayrıştırma sex-typing) süreci denilmektedir. Cinsiyetleri biçimlendirme konusunu tamamlamış olan, kişilere de cinsiyeti tiplendiren (cinsiyetleri ayrıştıran-sex-typed) birey denilmektedir. Burada toplumun beklediği, farklı kazanılmış, toplumsal olarak cinsiyetlerin, tipik bir kişiyi oluşturmasıdır. Cinsiyete uygun olarak çocuğun yetiştirilmesi kültüründe tanımlanan kalıba nasıl sokulacağını açıklayan kavramlar çok çeşitlidir⁵⁶.

Toplumsal cinsiyet olgusuna bakıldığında, askerlere verilen görevler buldukları sisteme bağlı olarak şekillenmektedir. Bireyin algısını yönlendiren faktörler norm ve değerlerdir. Norm ve değerler rehber konumunda olup, toplum ilişkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal ve kültürel değerler sisteme entegre olmayı kolaylaştırmaktadır. Bireyler sosyal hayatın içerisinde yaşı ve cinsiyeti ile belirli rollere sahip olmaktadır. Ahlak kuralları, çevre faktörleri tarafından biçimlendirilmektedir. Toplumdaki kabul görmüş ahlaki kuralları bireylerin, davranışlarını şekillendirmektedir. Kültürel değerler ise bireylerin algısını etkilemektedir. Bu bağlamda algıların, davranışa dönüşümü sosyal çevreden büyük ölçüde etkilenmektedir. Davranışlar bireysel yaşamın değil, sosyal yaşamın etkisi altında şekillenmektedir. Bireylerin davranışları, toplumdan topluma veya bölgeden bölgeye göre değişebilmektedir⁵⁷.

1.2.5. Pierre Bourdieu: Toplumsal Cinsiyet, İktidar ve Habitus

Genellikle sosyal teorilerin, Durkheim'in makalelerinden seçilmiş, Fransız sosyoloji geleneğini benimsemiştir. Böylece özel soy kütüğü düşünsel seçiciliğini ele almıştır. Pierra Bourdieu, hayatı boyunca "teori kavramını" pratiklerin mantığını araştırarak sosyal teori kavramını açıklamaktadır. Toplumsal gerçekliğin, öznelci bakışı olarak, "gündelik hayatın belirlenmiş pratikleri" bir bakış açısı getirmektedir. Ehil toplumsal aktörlerin "yapısal ve süreklilik duygusu" olduğu ifade edilmektedir. Hem yapı hem de habitus olumlu bir yaklaşım ile oluşturan yaklaşımı bütünü olarak nesnel mekânları ayrıca dışsal sınırlamaları eylemlerini devreye sokmaktadır⁵⁸.

⁵⁶ Dökmen, a.g.e., s. 31.

⁵⁷ Thomas Burger, "The Problem of Order in Society, and the Program of an Analytical Sociology", *American Journal of Sociology*, 2013, 320-334, s. 325.

⁵⁸ Pierre Bourdieu, Loic Wacquant, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 19-20.

Antony Giddens'in ve Pierre Bourdieu geliştirmekte olduğu "ikilikçi" yapı anlatılmaktadır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun taslak olarak pratik teorisi asıl olarak kabul edilmiştir. Burada asıl amaç aktörler tarafından bilinen stratejilerin henüz oluşmamış sonuçları üzerine ironik olarak yapı ve pratiğin olgusunu birbirleriyle ilişkilendirilmiştir. Bir takım stratejilerin özünü oluşturan toplumsal kuralların yeniden üretimidir. Özgünlük ifadesi olarak, Bourdieu'nun düşüncesi bireylere kazandırmış olduğu enerjiyi ve yaratıcılık olgusunu tanımlamaktadır. İş bölümü, iktidar olgusu, pratikliği açığa çıkarmaktadır⁵⁹.

1.2.6. R.W. Cornell'in Toplumsal Cinsiyet ve İktidar İlişkileri Yaklaşımı

"R. W. Connell için "dişi"ve "erkek" özel bir üreme sisteminde ortaya çıkan, bir biyolojik kategoridir." Bu bağlamda asıl olarak biyolojik değişikliğin toplumsal yaşamda temelini kurmadığı, erkek ve kadının benzer özelliklerinin yanı sıra farklılıklarının gerisinde kalacağı söylenmektedir. Toplumsal cinsiyete atfedilen toplumsal yapıların, farklı yapısını meydana çıkarmaktadır. Toplumda beden benzer biçimde cinsiyeti kapsamaktadır⁶⁰.

Cornell'e göre iki ayrı biçimde kavramlar sonuçlanmaktadır. Kadınlar ile ilgili, erkek egemenliğinin, iktidar ilişkisiyle aynı mı yoksa farklı mı olduğu konusunda ortaya çıkan kavramların önemi büyüktür. Kavram olarak hegemonya Demetriou, Gramsci'den melezlik yani birbiri arasında çelişen menfaatlerin, açıklanması, sentezlenmesi, eklemlenmesi, şeklinde ifade edilmektedir. Hegemonya farklı olan bu erkeklik biçimlerinin melezleşmesi olarak kurulmaktadır⁶¹.

Cornell erkeğin kadına karşı olarak tanımladığı bir toplumsal cinsiyet biçimi içine alınan ve bu yolla erkeklerle kadınlar arasındaki gücün toplumsal bir kuram olduğunu açıklamaktadır. Mutlak bir üstünlük anlamına gelmemekte beraber hegemonya güçler dengesi olarak bir oyun sıralamasında galip gelinen üstünlüğü açıklamaktadır. Yani bir grubun güçlükle değil özel bölgeden toplumsal bölgelere

⁵⁹ David Cornell, *Yapı Bozum ve Yasa, P. Osborne (Ed.) Eleştirel Bakış*, Dost Yayınları, Ankara, 1996, s. 136.

⁶⁰ Connell, a.g.e., s. 117.

⁶¹ Serpil Sancar, *Erkeklik İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, Metis Yayınları, İstanbul, 2013, s. 37.

uzanan kazanılmış tecrübelerin kültürel alanda da toplumsal baskının ağırlık oluşturması anlamındadır⁶².

Hegemonik erkeklik ve zıt-hegemonya bahsedilmesi, erkekliklerle içselleştirmeler, müzakereler, dönüştürme ve dışlama yoluyla değişmektedir. Ayrıca, cinsiyet sözcüğü bir ad olarak değil de, fiil olarak algılanması gerekmektedir. Aslında kişilerin sahip oldukları bir sıfat değil, toplumsal olarak ilişkileri, kapsayan (engendering) olarak vurgulanması gerekir⁶³.

Erkeklik kavramıyla ilgili önemli katkılarda bulunmuştur. Eleştirel bir iddia getirerek, bu erkeklik araştırmalarında hegemonya kuramını oldukça vurgulamıştır⁶⁴. Hegemonik erkeklik olmayıp, “erkek” hegemonyasından başlayarak anlatılmak istendiğini belirtir. Hegemonik erkekliği orta yaş, orta sınıf, beyaz, homofobik, heteroseksüel, Anglosakson, Batılı, Hıristiyan oluşturmaktadır. Bedensel olarak işleyen erkek “aktif erkeklik” olarak tanımlanır. Ayrıca egemen erkek özelliklerinden korkulmaması, fiziksel dayanıklılık, sertlik sebatkâr, ısrarcı, saldırgan, atak olmaktan çekinmeme, homofobik heteroseksüelliktir. Duygusal ve mantıkçı olmayan, acıya katlanma bencillik, riayet etmeme olduğunu vurgulamaktadır. Heam’a göre hegemonya hem kadınların hem de erkeklerin çeşitli yöntemlerden onayını alan patriarkal güç-iktidar denilir. Aslında Hegemonik erkeklik, özgür yalnızca kültürel olarak görmektedir. Kültürel temsiller toplamı olarak ele alınmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumda iktidar ilişkileri olarak kurumsal olgular ile sıkı bir içsel birlikteliğin incelenerek hayata geçirilmesinin altını çizmektedir⁶⁵.

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETİ BELİRLEYEN NORMLAR

Toplumsal cinsiyeti belirleyen normlar; toplumsal giyim özellikleri, toplumun kadın ve erkekte beklediği nitelikler, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları olarak sıralanabilir.

1.3.1. Toplumsal Giyim Özellikleri

⁶² Connell, a.g.e., s. 247.

⁶³ Sancar, a.g.e., s. 37.

⁶⁴ H.Bahadır Türk, “Erişim Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu”, <https://istifhane.files.wordpress.com/2010/05/eriltahakkum.pdf> (Erişim Tarihi: 23.07.2016).

⁶⁵ Sancar, a.g.e., s. 37.

Toplumda giyim, çevrenin değer yargılarını ve giyinen bireyin özelliklerini yansıtmaktadır. Çevre şartlarının da olumsuz etkilerinden korunmak maksadıyla örtünme olarak başlamış, giyim zamanla daha öne çıkmıştır. Giyim, toplumlara bakıldığında da sürekli olarak değişime uğramaktadır. Sözü edilen bu değişiklikler “giyimde moda” algısını ortaya koymuştur. Genellikle kadınlar ve erkekler birbirlerinden farklı olarak giyinmektedirler. Bu farklılık bir takım toplumlarda daha azken, bazı toplumlarda daha çok öne çıkar. Bazı toplumlarda ise yüzlerini bile tepeden tırnağa örtmeye özen gösterirler. Örneğin Arabistan’da da baktığımızda durum aynıdır. İslam dini buna etken olmakta, birlikte dini İslam olan Türkiye’de ve diğer ülkelerde de bir takım farklılıklar görülmektedir⁶⁶.

Erkeksi ve kadınsı giysiler, bir takım kültürel ayrımlar olarak ifade edilmektedir. Örneğin çoğunlukla kadınlar etekle, erkekler ise pantolonla birbirlerinden ayrılmıştır. Aynı giysiyi her iki cinsiyet de giyse bile bu şekilde kategorileştirilir. Giyim tarzı kişilerin, özgürlük ve hareket yeteneğini, saygınlık duygularını önemli derecede etkilemektedir. Moda çoğunlukla erkeğin erkeksiliğini, sertliğini sunarken, kadının dişiliğini ve yumuşaklığını vurgulamaktadır. Toplumun yapısına göre giyim, şekillenmekte var olup, toplumdan topluma farklılık göstermekte ve bir ailenin geleneği, kültürü çeşitlilik göstermektedir. Türkiye’de aynı bu şekildedir. Bu durum, bireyin içinde bulunduğu toplumun kişiye yüklediği sorumluluklardır⁶⁷.

1.3.2. Toplumun Kadın ve Erkekten Beklediği Nitelikler

Genellikle toplumlarda bir erkek ve kadında bulunması gereken nitelikler vardır. Kadınlardan nezaket, yumuşaklık, itaat etme vb. niteliklerin olması beklenirken, erkeklerden ise mantıklı, dürüst, özgüvenli ve sözünün dinletilmesi beklenilmektedir. Feminist Vasanth Kannabian, toplumsal cinsiyetin söz konusu olan bir seminerde durumu şöyle açıklamaktadır. “Kadınların çocuk yetiştirmesinin, çocuk doğurmak kadar doğal ve kalımsal olduğu varsayılıyor.” Ayrıca, bunun yalnızca dünyaya getirilen çocuklarla sınırlı kalmayıp; sevginin

⁶⁶ Saliha Ağaç, “Üniversite Öğrencilerinin Giyim İhtiyaçlarını Karşılama ve Moda Konusundaki Görüş ve Davranışları”, *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 2006, 1-25, s. 2.

⁶⁷ Yüksel Ünsal, Bilimsel Reklam ve Pazarlamadaki Yeri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1984, s. 438 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

veya anneliğin içimize girmiş ve ihtiyacı olan herkese akmayı bekleyen bir nehir olduğu varsayılıyor⁶⁸.

“Ezeli ve ebedi anane haline geliyoruz. Böylece kendi çocuğuma, başkalarının çocuklarına, kocama, erkek kardeşlerime ve gerçekten, bana “cici anne” diye seslenen babama annelik yapıyorum. “Tüm evrene karşı bir annelik duygusuyla dolup tasmam bekleniyor. Ve bunun doğal olduğu varsayılıyor! Bunun bir iş olduğu değil, nefes almak, yemek-yemek, ya da uyumak kadar kolay yaptığınız bir şey olduğu düşünülüyor” .Erkekten beklenen ise; hemen hemen bütün toplumlarda para kazanması, evine bakması, sözünü esine ve çocuklarına geçirmesi yani ailenin reisi olabilmesi gibi niteliklerdir⁶⁹.

1.3.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

Statü, rol ve kuram, toplumsal yaşamın kişilere attığı beklentileri, rolleri anlatmaktadır. Toplumsal hayat ise, bireylerin birbirlerinden bekledikleri davranışlar ile oluşmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet rolü de toplumun kabul ettiği bireylerin, görevlerinin cinsiyet rolüyle ilişkili olarak ifade edilmesidir. Sosyal ortamlarda, erkekliğin ve kadınlığın toplumsal cinsiyet rolleri olarak, ifade edilmektedir. Erkeğe ve kadına yakışır şekilde cinsiyet rolü uygun görülen, kişilik farklılıkları olarak anlatılmaktadır. Kadına yakıştığını ifade edilen davranış biçimi kadınsı, erkek için yakıştırılan davranış biçimi ise, erkeksi olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin toplumsal ortamına göre kadınsı ve erkeksi rollerin, cinsiyetten daha bağımsız olarak değiştiği söylenebilmektedir⁷⁰.

Toplumsal faktörler, cinsiyet rolü gelişimini etkilemektedir. Zaman olarak, toplumsallaşma sürecinin cinsiyet rollerinin gelişimine katkı sağladığını bilmekteyiz. Aileler, arkadaş grupları, eğitimciler ve topluma hitap eden kitle iletişim faktörleridir. Toplum tarafından onay gören davranış biçimlerinin, kabul edilmesi toplumsallaşmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla bu faktörlere de toplumsallaşma ve zaman değişkenleri denilmektedir. Bir çocuğun nasıl geliştiğini anlamak için, çocuğun kendi iç dünyasında bulunduğu ve bu değişkenlerin çevresel olarak oluşturduğu yapıyı anlamak gerekir. Çocuk bulunduğu ortam içinde cinsiyetine göre öğreneceği tüm davranışları gözlemleyerek,

⁶⁸ Kamla Bhasin, *Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*, Kadar Yayınları, İstanbul, 2003, s. 5.

⁶⁹ Bhasin, a.g.e., ss. 5-6.

⁷⁰ Dökmen, a.g.e., s. 18.

ödüllendirilerek veya cezalandırılarak öğrenmektedir. Böylece sosyal çevrede yetişen erkek ve kız çocuktan farklılıklar beklenmektedir⁷¹.

1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları (Stereotypes)

Toplumsal yaşamda insanlar, gruplar ile ilgili birtakım yargılar ile hareket etmektedirler. Bu kalıplaşmış yargılar ise grupla ilgili inanç, bilgi ve isteklerimizi kapsayan bilişsel kuramlardır. Cinsiyet, ırk, ulus, yöre, unvan vb. birçok gruplara ait bireylerin, esasında çok başarılı işler yapabilecekleri özelliğine sahip oldukları görülmektedir. Bu kişilerin gruplara ayırarak aynı özelliği sahipmiş gibi algılanma düşüncesi, kalıp yargı olarak ifade edilir. Bu kalıpsal yargılar ise belirli bir gruba ait bireylerin oluşturduğu farklılıklar ile ilgilidir. Bu düşünce biçimi ise sistemli olarak oluşturulmuştur. Sosyal toplumun, grup olarak yargıları olarak ifade edilir. Erkek ve kadın için kabul görülen rollere cinsiyet rollerine uygun kalıp yargılar denilir⁷².

Önyargılar, bir takım gurupların ve üyelerin zihinsel olarak temsilcileridir. Gurup üyeleri gerçek, değişmez olan farklılıklarından değil, o var olan grubun sosyo-ekonomik oluşumundan kaynaklanmaktadır. Bazı kalıp sallaşmış yargılar ise özellikle hiç hoş olmayan gruplara karşı daha kolay geliştirilmektedir. Bu gurupların üyeleriyle karşılaştırılma yapılması hemen uyarılarak o kişilere nasıl düşünce–davranış biçimlerini belirlemektedir. Kalıp sallaşmış yargılar özellikle bilişsel ve kısa kestirme yollar olarak vurgulanır. Yani fazla çaba ve düşünme gerektirmeyen, karşılaştırılan duruma göre uygunluğunu bilmeden, kabul edilmektedir. İnsanlar kişilere karşı ön yargıları doğrultusunda özellikle bilinçsizce genel tepkiler vermektedirler. Bu kalıpsal yargılar doğru olmadığı gibi genellikle de dikkate alınmazlar⁷³.

Bilinmiş güçlü ön yargıların çok bahsedilen kategorilerden biri de cinsiyet olgusudur. Toplumsal olarak, bir grubun kadınların ve erkelerin öne çıkartılmalarını beklenen özelliklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları denilir. Erkek ve kadın için de uygun görülen bazı rol ve faaliyetlere cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar denilmektedir. Bir cinsiyet diğer cinsiyete oranla az ya da çok nitelendirildiğinde akla gelen özelliklere de cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp

⁷¹ Füsün Gökkaya, Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları ve Cinsiyete Uygun Yetiştirme Eğilimleri ile Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1994, s. 24 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷² Dökmen, a.g.e., s. 19

⁷³ Dökmen, a.g.e., s. 32.

yargılar denilmektedir. Genellikle bu durum, kültürel farklılık olmakla birlikte kadınların ilgili, bakıcı, verici, zayıf olma ve benzeri özelliklere sahiptirler. Erkeklerin daha aktif ve başarılı oldukları, düşünülmektedir. Ailenin ve diğer toplumsal kurumların kalıp yargılarının sürdürülmesinde payı oldukça büyüktür. Ayrıca, kitle iletişim araçlarının reklamların, çocuk kitaplarının, kulüp ve film sektörünün, toplumsal cinsiyet yargı kalıpları üzerinde etkisi söz konusudur⁷⁴.

⁷⁴ Dökmen, a.g.e., s. 32.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN SİYASETE KATILIMLARINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER, KADINLARIN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMA ENGELLERİ, KADINLARIN TÜRKİYE'DE VE ULUSLARARASI SEVİYEDE SİYASETE KATILIM ORANI, KADINLARIN SİYASETE KATILIMINDAKİ ENGELLER

2.1. KADINLARIN SİYASAL KATILIMINI ETKİLEYEN TEMEL FAKTÖRLER

Kadınların siyasete katılımları, özellikle gelişmemiş ülkelerde arzu edilen seviyelerde olmamaktadır. Kadınların siyasete katılımlarını etkileyen; aile desteği, eğitim, meslek, yaş ve gelir düzeyi gibi hususların iyileştirilmesi gerekmektedir.

2.1.1. Kadınların Siyasete Katılmalarında Cinsiyetin Rolü

Türkiye'de de erkek ve kadınların toplumsal yaşamın çeşitli olaylarla ilgili yaşadıkları tecrübeler sonuç itibari ile birbirinden farklıdır. "Erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınların siyasete farklı düzey ve farklı nedenlerle katıldığı ve siyasal konular hakkındaki tutumlarının erkeklerden farklılaştığı öne sürülmektedir." Bu durumun, yaş, eğitim, iş hayatı, sosyal haklar, çevresel faktörler gibi düşünüldüğünde daha gerçekçi olduğu söylenmektedir⁷⁵.

Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü, siyasi kültür, sosyo-ekonomik sebepler, siyasal bakış ve siyasal merak siyasal düzenin yapısı olarak incelenebilir. Birçok kadının bilincinde olduğu, kadının siyasete katılımında genellikle önüne geçen farklı sebepler toplumsal cinsiyete dayalıdır denilmektedir⁷⁶.

2.1.2. Siyaset ve Aile Desteği

"Kadınların siyasete katılımında aile desteği öncelikli bir etken olarak yer almaktadır." Yapılan araştırmalar da siyasi partilerde görevlendirilen kadınların, birçoğunun da aile ve akrabaları parti üyesidir. Türk toplumunda, siyasi partilerde kadınların en önemli çalışmalarından biri olan, "parti kadın kollarının" oldukça etkili olduğu belirtilmektedir. Siyasi partiler genellikle mitinglerle, oy verme, desteklenme, örgütlenme bilinci, sahaya inme (çalışma) noktasında aracı kabul edilen kadınlar kendilerini gösterirler. Toplumsal yapının içinde yer alan ve sosyal

⁷⁵ Nedret Çağlar, "Kadının Siyasi Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 1-48, s. 16.

⁷⁶ Ömer Çaha, "Seçmen Davranışını Belirleyen Değerler", Ankara Sosyal Araştırmalar *SDÜ Vizyoner Dergisi*, 1999, Cilt: 3, 1-48, s. 16.

ortamların da kabul ettiği ölçüde ait alabilmektedirler. Ülkeden ülkeye değişiklikler gösterse de kadınlar, birtakım sosyal ve kültürel çevre olarak, aile sorumlulukları gibi konuların da etkisiyle siyasette oldukça yer almaktadırlar⁷⁷.

Toplumsal cinsiyet kavramının, temelini oluşturan siyasi iktidar ilişkisi, cinsel ve dini inanışlar oluşturmaktadır. Bunu örnekle açıklayacak olursak; toplumsal yaşam biçiminde erkeğin, her alanda kadına göre daha egemen güç oluşturması ve bilinçaltında kadının gelişimini kısıtlayan kurallara bağlı kalarak, kadını eve bağımlı kılmış olması ve kendi iktidarını daha güçlendirmiş olup, öne çıkarması kadını pasifsizle etmiştir. Böylelikle toplumun siyasi iktidar düşüncesi, kadın konusunu, siyasetten uzaklaştırmayı başarmıştır. Örf ve adetler kadının yerinin, öncelikle ailesi ve evinin sorumlulukları “özel” olarak sınırlanmıştır. Geçmişten günümüze kadar görüldüğü gibi, “kamusal” yaşamın farklı alanlarında da erkek egemen gücünü kurmuşlardır. Toplumsal hayatın bu cinsiyetçilik düşüncesi benimsenmiş olup; sadece bireyleri cinsiyetleri ile değil kişilikleri ile de biçimlendirmektedir. Bu düşünce biçimi ise, siyasetin baskıcı rolü toplumda kadını, erkeklerin iktidarına boyun eğdirmek zorunda bırakmıştır⁷⁸.

2.1.3. Eğitim

Toplumda siyasete katılımı, eğitim ve meslek gibi unsurlar önemli etkenlerdendir. Toplumsal hayata bakıldığında, demokrasinin eksiksiz kabul gördüğü, erkek-kadın seçilme ve seçme durumları ve meclise yansımaları aslında bir ölçüdür. Erkeğin egemen kabul edildiği geleneksel ve kültürel düşüncenin, toplumda hâkim olması benimsenmiştir. Cinsel ön yargılar ve kadının yeterince eğitim almaması, siyasette cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına engel olmaktadır. Türkiye’deki kadınların eğitim seviyesi, okuya-yazma dağılımı, siyasi yaşama ve çalışma hayatına aktif rol alması kadın sağlığı konusundaki gelişmeler, erkeklerle kadının eşit olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kadınların temsil eşitliği birçok sebeple önemli engellerle karşılaşmaktadır⁷⁹.

2.1.4. Meslek

Toplumsal cinsiyet biçimlendirilmiş olan kadının, seçtiği meslek kadınlık sorumlulukları kavramı ve etkinlik biçimi esas görülmektedir. Meslek seçmede

⁷⁷ Mustafa Çadır, Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 47 (**Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**).

⁷⁸ Andrew Heywood, **Siyasi İdeolojileri**, Adres Yayınları, Ankara, 2007, s. 14.

⁷⁹ Çağlar, a.g.e., s. 57.

kadının yani cinsiyetin öne çıkması demektir. Cinsiyetçi ayırımın, kuralları meslek seçmede sorumluluk olarak biçimlenmesi, yaşamı da daha cazip hale getirmektedir. Kadının ve erkeğin toplumsal hayatta bu kuralların olması, daha avantajlı olduğu söylenmektedir. Kadın işi, erkek işi insanlara daha duyarlı ve özenli, davranma biçimini sunmaktadır. Bu ayrımcılığın, şekil olarak değiştirirse de uzun süreceği düşünülmektedir⁸⁰.

Kavram olarak kadın mesleği anlayış biçimi ise toplumsal cinsiyet olarak ele alındığından, biyolojik farklılık olarak oluşturulmuştur. Ancak yine de toplum tanımladığı gibi kadınlığın özelliği olarak dikkat çekmektedir. Her meslekte “kadın” olarak var olunamayacağı düşüncesi de çok önemlidir. Bir takım meslekler otorite, rekabet ve zor şartlar oluşturmaktadır. Feminenliği ölçülü olarak yıpratıldığı savı ağır basmaktadır. Kadını “efeminen kılan iş kolları mıdır? Kadın mesleği? Araştırmalarda gösteriyor ki bu sorunun, çoğunlukla bir evetle cevaplandırıldığı bilinmektedir. Bir kadını hassasiyet, zarafet, estetik, nezaket, şefkat, duygusallık, incelik vb. gibi farklılıkları kabul görmüştür. Bu özellikleri gerektiren meslekler, kadın mesleği olarak nitelendirilmiştir. Erkek değerlerini kapsayan iş kolları ise kadının, kendine ait özelliklerinin yıpranacağı ya da değer kaybedeceği düşünülmüştür⁸¹.

2.1.5. Gelir Düzeyi

Geçmişten günümüze kadar siyasal katılım ve gelir arasında araştırılmış bir ilişkinin var olduğu açıkça bellidir. Genellikle siyaset bilimcileri de gelirin yükselmesiyle, kişilerin siyasal ilişkilerinin de geliştiğini söylemektedir. Bireylerin, gelir düzeyi kadınların siyasal yaşama atılmaları siyasi partilerin Kadın Kollarının Görevi TBMM’de Grubu Olan Siyasi Partiler özellikle Ankara ili (Türkiye Büyük Millet Meclisi), 14 farklılıkta ifade edilmektedir. Siyasal katılım ve kazanç seviyesi olarak yapılan araştırmalarda düşük kazanç statüsündeki insanların “öncelikle temel ihtiyaçlarını” ve ailevi sorumluluklarının ilk sırada yer aldığından bunun dışında bırakmıştır. Bu bağlamda, eğitim seviyesi yüksek olan, bir toplumun gelir

⁸⁰ Hannah, Rachel. Bell, Erkek *İşi Kadın İşi Dünyanın En Eski Kültürlerin de Cinsiyetin Tinsel Rolü*, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2003, s. 34.

⁸¹ Mine Tan, *Bir Kadın Mesleği Öğretmenlik Kadın Gerçekleri*, Say Yayınları, İstanbul, 1996, s. 40.

seviyesi de iyi olacağından, insanların siyasi platformda yer alması, daha fazla görevlendirme arzusu oluşturduğu söylenmektedir⁸².

Yapılan araştırmaların “gelirin artmasıyla siyasi katılım düzeyinin de artacağı” konusunu açıkça ispatlayan bulgular vardır. Siyasi katılmayı yükseltici olarak gelir düzeyinin etkili olmasını her zaman her yerde siyasi katılımıyı çoğalttığını söyleyemeyiz. Ancak yüksek sosyal ve ekonomik seviye ve gelir düzeyine rağmen siyasi katılımı her ne kadar tersi görünse de genel olarak gelir seviyesinin yüksek olması siyasi katılımı büyük oranda artırdığını söyleyebiliriz⁸³.

2.1.6. Yaş

Siyasi katılım oranını etkileyen birincil olarak yaş olgusudur. Bunun kişilerin hayat tarzlarının nasıl geçirdiklerini onların siyasete bakış olarak ne düşündüklerinin göstergesidir. Genellikle bütün toplumlarda 18-22 yaş grubu gençlerin siyasete ilgileri daha azdır. Bu yaşlardaki gençlerin birçok sebepten ötürü (eğitim, meslek, aile) değişken olmalarından kaynaklanır. Dolayısıyla çevre edinemediklerinden ve STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşu), ve çeşitli grup üyeliklerinin de bulunmamasıdır. Daha ileriki yaşlarda ise kazanılan tecrübe, bilgi, meslek, yerleşmiş düzen, statü vb. gibi faktörler siyasi katılımı etkilemektedir. Siyasi ilgi ve tecrübe yaş ilerledikçe büyümekte, 26-46 yaş arasındaki yaş sınırındaki daha çok katılım göstermektedir. Bu yaş grubundakiler sorumluluk duygusuna sahip, dünya fikirleri oluşmuş toplumsal ve siyasi konuları yorumlamada daha iyi oldukları söylenmektedir⁸⁴.

Siyasi katılımın genel olarak değerlendirdiğimizde, gençlerde az olduğu, 26-46 yaşlarındakilerin daha fazla olduğu bilinmektedir. 46 yaşından sonrakilerin ise ilgileri ve katılım oranlarının giderek düştüğü, 65 yaşından sonrakilerin daha alt, seviyeye indiği bilinmektedir. Dolayısıyla 46 yaş grubundakilerin giderek 65 yaşına indiklerini siyasi katılıma girmediklerini söyleyebiliriz. Bu bağlamda bu

⁸² D. Gücük, Kadınların Siyasi Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 13 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁸³ Davut Dursun, **Siyaset Bilimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2006, s. 14.

⁸⁴ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasi Kitabevi, Ankara, 2001, s. 16.

yaş grubundakilerin kendi hayatlarında fazla bir farklılık yaratmayacağı düşüncesinde olmalarıdır⁸⁵.

Bireyler 25-50'li yaşlara geldiklerinde kendilerini, belli bir tecrübeli olarak bilgi düzeylerini aktif siyasete katılarak gösterirler. Türkiye'de gençlerin siyasal katılımı oldukça az olduğundan, 30-55 yaş seviyesindekiler daha yüksek katılım göstermektedirler. Ancak 55'ten sonra ise aktif olarak katılım düşmektedir⁸⁶.

2.1.7. Yerleşim Biçimleri

Toplumsal yaşam alanı dediğimiz insanların edindikleri çevresel faktörler de siyasal katılım oranını etkilemektedir. İnsanların yaşam alanları sıkı bir ilişki söz konusudur. Geri kalmış ya da gelişmiş şehirlerde yaşayan insanlar çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerden etkilenmektedir. Dolayısıyla modernleşmenin önemli bir özelliğini taşıyan kentleşme, siyasal katılım oranının uyarılmaktadır. Bir takım kültürel ortamlar hazırlanmaktadır diyebiliriz. Büyükşehirlerde yaşayan insanlar kırsal şehirlerde yaşayanlara nazaran daha çok siyasal yaşama katıldıkları gözlenmiştir. Kent hayatı insanların siyasal hayata daha oluşumu bakabilmeleri için gerekli altyapıyı hazırlamaktadır. Bu bağlamda büyükşehir hayatının "topluluk" olgusunu zayıflattığı ve siyasal katılımı olumsuz etkilediğini siyaset bilimcileri her zaman savunmuşlardır⁸⁷.

Avrupa ülkelerinin tersine bizim ülkemizde "yerleşim biçimi" ve "oy verme davranışı" araştırıldığında az gelişmiş yerlerdeki insanların, seçimlere daha çok katıldıkları belirtilmektedir. (Özbudun 1975) Baykal (1970)'a göre, "Türk köylerinin, diğer birçok ülkeden farklı olarak birbirine yakın evler halinde kurulmuş olması ve köylülerin birbirleri ile toplu, devamlı ve yakın temas halinde bulunması" sosyal otoriteyi artırarak oy vermeyi etkilemektedir. Siyasal katılımın "oy verme" olarak düşünüldüğünde, kırsal kesimlerde (kişisel siyasal katılım) sayısal olarak daha çok olduğu; fakat 'oy vermenin toplumsal siyasal katılım oranının gelişmiş alanlarda siyasal katılımın niteliksel olduğu söylenmektedir⁸⁸.

⁸⁵ Şirin Tekeli, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982, s. 20.

⁸⁶ Çadır, a.g.e., s. 15.

⁸⁷ Dursun, a.g.e., s. 17

⁸⁸ Deniz Baykal, *Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi*, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1970, s. 19 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

2.2. KADINLARIN ŞİRKETLERDE ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMALARININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Kadınların şirketlerde üst düzey yönetici olmalarının önünde bir takım engeller ortaya çıkabilmektedir. Amerika'da ortaya çıkan cam tavan sendromu bunlardan birisidir. Kadınların üst düzey yönetici olmalarını engelleyen bireysel ve toplumsal faktörler söz konusudur.

2.2.1. Cam Tavan Sendromu-(Ana Kraliçe Sendromu)

Amerika'da 1970 yıllarında, kavram olarak ortaya çıkan, cam tavan kavramı örgütsel kalıplar tarafından yaratılmıştır. Cam tavan kadınların, üst düzey yönetici olarak, görevlendirilmelerini sübjektif olarak engellemektedir. Cam tavan; özel ve kamu kurumlarında çalışan kadınların yükselmelerine engel olan faktörlerin toplamına "Cam Tavan Sendromu" denir. Asıl açıklanmak istenen yaşanan tüm sıkıntıların belirsizliğidir. Yani belli bir makama yükselen ve daha sonraki süreçte en üst makama gelmek isteyen kadınların, beklediği terfi alamamasıdır. Kadınların iş yaşamında giderek artması, çalışma hayatında ve yönetimde bu tür araştırmaların gelişmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla araştırmalar, kamu ve özel sektördeki kadın yöneticilerin sadece orta derecede yükseldiklerini, fakat kademe kademe kaldıkları görülmektedir⁸⁹.

Kadınların terfiini engelleyen cam tavan var olduğu iddiası tanımlanmaktadır. Cam tavanın meydana çıkması olarak; kadınların çalışma hayatında çok kısa süreli yönetici konumundadırlar. İş gücün uzun süreli olarak katılmaları, genellikle kadınların belli alanlarda çalıştıklarının bulunmasıdır. Örnek verecek olursak, insan kaynakları yönetimi ve halkla ilişkiler vb. gibi terfi olasılığının az olduğu yerlerde uygulanan politikalarında seçicilik olması gerekmektedir⁹⁰.

2.2.2. Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller

Ernest and Young'a bağlı insan kaynakları.com sitesinin 2003 Mart ayında, Platin Dergisi için yapmış olduğu bir çalışmada "İş'te kadın olmak" isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaya katılanlara yönelik "Yöneticinizin cinsiyeti ne olsun" sorusuna karşılık veren 1003 kişiden 405'i yöneticimin erkek olmasını,

⁸⁹ Ozan Çağım, "Kadın Erkek Liderlik Tarzları ve Cam Tavan", *Tügiad Elegans Dergisi*, 2004, 1-76, s. 1.

⁹⁰ Uğur Zeli, "İş Arenasında Kadın Yöneticilerin Algılanması ve Kraliçe Arı Sendromu", *Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Dergisi*, 2002, 119-135, s. 125.

85'i ise kadın olmasını tercih edeceğini belirtmiştir. Katılımcıların 513 fark etmez diyerek cevaplamıştır. Yöneticilerin kadın olmasını isteyen kadın oranı sadece %6,8'dir. Yine İzmir'de kadın yöneticilerin üzerine yapılan bir araştırmada, kadın yöneticilerin görevlerini yaparken karşılaştıkları problemlerle ilgili soruya, çoğunlukla "erkeklerle kadın yöneticilerle çalışmanın zor gelmesi" şeklinde cevaplamışlardır⁹¹.

HR (Human Resources) İnsan Kaynakları ve Yönetim Dergisi tarafından düzenlenmekte olan 3. Kadın Yöneticiler Zirvesinde sunulan Ernest and Young'ın 2005 tarihinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre "Türkiye'de kadınların çoğu kadınlarla çalışmayı istemiyor". Yapılan araştırmalar, kadınların iş hayatında çalışma arkadaşının özellikle aynı cinsten olan yönetici statüsündekileri istemediklerini gösteriyor. Yaklaşık olarak 5000 bireyin katıldığı araştırmaların sonucu ise, katılımcı olan kadınların %46'sı kendi cinsiyetlerinden olan yöneticiyi kabul etmemektedirler. Birçok araştırmalar, kadın yöneticilerin birçoğunun tek kalmak, tek olmak yani altında çalışan kadınların terfi etmesini çok da ön plana çıkarmamak adına olduğunu göstermektedir. Kadın yöneticilerin, kendi cinslerine çok destek olur yâda korur mantığıyla görünmemektir. Aslında erkeklerle kadınlar arasında bir takım farklılık yaratmamak, kadın çalışanların terfi etmelerine destek olmayan bir tutum sergilemektedirler⁹².

2.2.3. Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller

Kadınlar hakkında benimsenmiş olan önyargılar (stereotipiler) kadınların iş hayatına geriye ket vurduğu, yönetici konumunda kadın rol modellerin olmasını engellemektedir. Böylece kadınların rol model için uygun olup olmayacağı önyargısı da ortaya çıkmaktadır. "Cinsiyete bağlı toplumsallaşma gereği toplum, kişilerin taşıdıkları cinsiyet itibarıyla onlardan farklı roller üstlenmelerini beklemektedir". Örucü ve Kılıç kadınların en üst seviyede yönetici olmalarının zorluklarını ifade eden Cam Tavan'ı yaratan iki önemli özelliğe dikkat çekmektedir. Örucü ve Kılıç'ın da açıkladığı üzere "kadınların kariyer yapamamalarının yâda yetki sahibi olamamalarının (cam Tavan açısından) asıl

⁹¹ R. Mızrahi ve H. Aracı, "Kadın Yöneticiler ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2010, 149-156, s. 154.

⁹² Senem Besler ve İlke Oruç, "Türkiye'de Ve Yazılı Basında Kadın Yöneticiler", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010, 17-38, s. 20.

sebebi temel sebepler içerisinde; eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri ve toplumsal önyargılar gibi önemli faktörler olarak kabul edilmektedir⁹³.

Nalbant (2002), bu konuyla ilgili olarak, farklı bir görüş sunmuştur. Nalbant, Türk bankacılık sektöründe, görev yapan erkek ve kadın yöneticileri araştırmıştır. Liderlik davranışları arasında bir fark var mıdır? Yok mudur? Varsa ne şekilde, hangi alanda ortaya çıktığını ve ne düzeyde olduğunu görmüş şu sonuca varmıştır. Birçok yöneticilerin, erkek ve kadın yönetici arasındaki Liderlik bakımından farklılık göstermemektedir. Erkek ve kadın yöneticiler arasındaki, liderlik becerisi olan yöneticilerin çoğuna göre; kadın yöneticilerin insani becerileri açısından erkek yöneticilere göre çok daha üstün düzeyde değerlendirilmeleri gerçektir. Genel performans olarak, becerilerinin tamamının erkek yöneticilerin daha çoğunlukta olduğu belirtilmektedir⁹⁴.

2.3. TÜRKİYE'DE VE ULUSLARARASI SEVİYEDE, KADINLARIN SİYASETE KATILIM ORANLARI

Türkiye'de ve Uluslararası seviyede kadınların siyasete katılım oranlarında önemli farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde kadınların siyasete ve kararlara katılım oranları oldukça yüksek iken, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde bu oran aşağıya düşebilmektedir.

2.3.1. Türkiye'de 1935-2011 Yılları Arası Kadınların Parlamente Katılım Oranları

Kadınlar Türkiye'de 5 Aralık 1934 tarih/2598 sayılı kanun ile milletvekillerini seçilme ve seçme hakkını sahip oldular. İlk kez kadınların oy haklarını kullandığı, aday olduğu TBMM V. Dönem seçimleri 08 Şubat 1935 yılında yapılmıştır. İlk kez bu seçimde 17 kadın milletvekili meclise girmeyi başarmıştır. Dolayısıyla, kadınlar TBMM'deki milletvekillerinin (400) %4,5'ini kapsadılar. Bu oran, 2007 seçimlerine kadar devam etmiştir. 1939-1943 seçimlerinde TBMM'ye 16 kadın milletvekili girdi, 1946 seçimlerinde ise bu oran 9'a düştü. Kadınların en düşük oranı (%0,61) 1950-1954 seçimlerinde gerçekleşti. TBMM'ye DP, CHP ve bağımsız partilerden 1'erer kadın milletvekili girebildi. Ancak 1983 genel seçimlerinde oran 12'ye yükselmiştir. Bu arada kadın milletvekili sayısı 1999 da

⁹³ Edip Örcü ve Recep Kılıç, "Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engelle: Balıkesir İli Örneği", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2007, 117-135, s. 120.

⁹⁴ Örcü, Kılıç, a.g.e., s. 120.

22'ye,2007 de de 50, 2011 de ise, 78 olmuştur. 2011 seçimlerinde AKP 45, CHP 19, MHP 3, BDP ve bağımsızlardan ise 11 kadın milletvekili seçilmiştir⁹⁵.

TBMM tarafından, 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara, milletvekili seçilme ve seçme hakkı getiren yasa kabul edilmiştir. Osmanlı'nın sonlarında 1934 dönemi, kadın haklarının, nasıl başladığı ve bu gücünün nasıl ortaya çıktığıdır. Bu süreç nasıl başlamıştır? I. Meşrutiyet ile başlayıp II. Meşrutiyetle birlikte büyük gelişme sağlayan kadın siyasal haklarının mücadelesinin, Cumhuriyet'e kadar uzandığı söylenmektedir. Tüm dünyada ortaya çıkan kadın hareketinin, siyasal toplumlarda güçlü bir katılım ve güç oluşturmuştur. Türkiye'de ise siyasal hakların kadınlar açısından yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Kadınlar için toplum, siyaset, eğitim, hukuk ve ekonomik ilişkiler bakımından değişme ve gelişme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu dönem ise II. Meşrutiyetin dönemi olarak kabul edilmektedir⁹⁶.

Toplumsal hayatta, sadece evin içinde eş ve annelik görevlerini üstlenen kadın, siyasal ortamlara girerek farklı bir statü, rol elde etmek istemiştir. Birçok basın, medya grubu bu konuyla yakından ilgilenmiş olduğundan çok etkili olmuştur. Basın, medya yoluyla tüm dünyada kadınlar, kendilerini ve tüm Avrupalı kadınları tanıma fırsatı bulmuşlardır. Kadınların, her konuda bilinçlenmesini, gelişmesini sağlayan birçok basın yayın medya grubu, hızla yayılmaya başlamıştır. Türk toplumunda yeni feminist düşünce sistemi, jön Türk ve Osmanlı döneminde aynı düşünceye sahip kadınların, durumunu o tarihlerde birçok tanınmış yazar kaleme almıştır. Bu durum sayısız roman, piyes, şiir ve felsefi yazılara da konu olarak yer verilmiştir. O dönemin, kadın vakıf ve dernekleri kadın dergilerinde her çeşit toplumdan gelen kadınlara yönelik birçok konuda isteklerine yer verilmiş ve beklentileri sorulmuştur. . Kadınlar açısından çok önemli bir fırsat olmuştur. Kadınların mücadelesini anlatan, en iyi araştırmalar kaynak olarak karışımıza çıkmaktadır⁹⁷.

⁹⁵ Nuray E. Keskin, "Kadın Milletvekilleri (1935-2011)", <http://www.academia.edu/5395940/Kad%C4%B1nMilletvekilleri1935-2011>, (Erişim Tarihi: 12.06.2016).

⁹⁶ Nükhet Hotar Göksel, "Gündem Dışı Konuşması", *TBMM Tutanak Dergisi*, 2003, Cilt: 32, 5-57, s. 8.

⁹⁷ Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, 1973, s. 30.

2.3.2. Avrupa'da Kadınların Parlamento'ya Katılım Oranları

Kanada da yıllık gelir kişi başına ortalama 44 bin 843 Dolar. Erkekler ortalama 40 bin Dolar Kadınlar ise yıllık ortalama 35 bin 013 Dolar, kazanıyor. Kanada'da Quebec bölgesi dışında, kadınlar 1917'de seçme ve 1920'de seçilme hakkına sahipken, Quebec'de seçme ve seçilme hakkı kadınlara 1940 yılında verildi. Doğum yapan kadınlar 105 gün doğum izni kullanma hakkına sahip. İstihdama katılım oranlarında çalışan kadın sayısı erkekleri neredeyse yakalamak üzere. Erkeklerin yüzde 81.60 kadınların ise istihdama katılım orana yüzde 74.50'dir. %99 oranla okuryazarlık da kadınlar erkeklerle eşittir. Ortalama yaşam süresi kadınlarda 73, erkeklerde 71 yıldır. Bütün bu olumlu verilere rağmen, Birleşmiş Milletler İzleme Raporu 2015'de Kanada'da cinsiyet ve kadına şiddet ayrımında artış olduğu, aynı işi yapan erkeklerin kadınlardan daha fazla ücret aldıkları kaydedildi. Ülkede, aile içi şiddet ve kadınların maruz kaldığı vakalara ilişkin verilerin sağlıklı olduğu savunulan Birleşmiş Milletler İzleme Raporu'nda, şiddet gören kadınların yasal ve fiziki korunmalarında da yeterli olmadığı belirtildi⁹⁸.

Dünyada İsveç kadın hak ve özürlüğü'nün en çok geliştiği ülkelerden birisidir. Parlatentonun yarısına yakın kısmı kadınlardan oluşmaktadır. Bu bakımdan İsveç demokrasi yönünden gelişmiş ülke sınıfına dahil edilebilir. Kadın haklarına önem veren, bu konuda çalışma ve düzenleme yapan ülkeler demokratik ülke olarak bilinmektedir. Çünkü kadın hakları demokrasinin bir kuralıdır. Ayrıca İsveç'te hemen her alanda faaliyet gösteren çok sayıda işletmenin varlığı da yine İsveç'in demokratik bir ülke olduğu sonucunu ortaya koymaktadır⁹⁹.

Fransa'da kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları 1944 yılında olmuştur. General de Gaulle'un zamanında geçici hükümetçe kabul edilen 21 Nisan 1944 tarihli kanun çıkartılarak Fransız kadınları seçme ve seçilme hakkını sahip oldular. 1945 yılında belediye seçimlerindeki kadınlar seçmen olarak oy kullanmışlardır. 33 kadın aynı yıl Kurucu Meclis'e seçilmiştir. Fransa'da kadınlara 1974'te %10. 1979'da ise %20 kota uygun görülmüştür. 25 Mayıs 1977 seçimlerinden önce Fransız parlatentosunda 577 sandalyenin 32'sine sahip bulunan kadınlar son seçimde harekete geçmiştir. Kadınlar toplumsal alanda

⁹⁸ Erol Tuncer, **Siyasette Kadın**, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, Ankara, 2006, s. 45.

⁹⁹ Ahmet Erol, **Demokrasi, Örgütlenme Özgürlüğü ve İsveç Örneği**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 78.

eşitliğin sağlanmasını ve mecliste de eşitlik istiyorlardı. 1977 Mayısında yapılan genel seçimlerde kadınlar yararına oldukça büyük bir kazanım sağlamıştır. Bu son seçimde meclisteki kadın milletvekili sayısı %100 artarak 63'e yükselmiştir¹⁰⁰.

Fransa'da kadın milletvekili sayısının artışında ülkedeki çeşitli kadın örgütlerinin bir araya gelerek "Demain Parite" (Yarın Eşit Temsil) adlı bir şemsiye kuruluş oluşturmaları ve bu kuruluşun yarattığı kamuoyunun da etkisi olmuştur. Kadınlardan gelen katılım isteklerini değerlendiren Fransız Sosyalist Partisi seçime girecek adayların %30'unu kadınlar arasında seçme kararı vererek kadınların bu konudaki talebini gözler önüne sermiştir¹⁰¹.

1918'de başlayan ve aşamalı olarak gerçekleştirilmeye çalışılan kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi 1928'de tamamlanmıştır. (Çalışlar ve Uçkan 1077). İngiltere genellikle kadın kraliçe tarafından yönetilmiştir. 1952'de tahta çıkarılan II. Elizabeth ana kraliçe olarak hala İngiltere'yi yönetmektedir. İngiltere Avrupa'nın ilk kadın başbakanı olan Margaret Thatcher'la da hatırlanmaktadır. 1918'de ilk seçimden 1970 yılına kadar meclisteki kadın adayların oranı toplam adayların %5'inden, seçilenlerin de %4'ünden daha az olmuştur. Bu ilk değişim 1974 seçimleriyle başlamıştır. 1979 seçimlerinde adayların %8,4'ünü. 1983 seçimlerinde %10,9'unu 1987'de %14,2'sini. 1922'de 21,2'sini kadınlar oluşturuyordu. 1922'de meclise giren kadın milletvekillerinin oranı %9,2 olmuştur. Bu oran ilk ciddi yükseliş olarak kabul edilmiştir. Aynı yıl Avam Kamarası'na 62 kadın milletvekili seçilmiştir. Kadın milletvekillerinden 20'si Muhafazakar Parti'den, 37'si işçi partisinden, Liberal ve diğer partilerden seçilmişlerdir¹⁰².

İngiltere'deki kadınların başarısı öyle birden bire ortaya çıkmış bir olay değildir. Kadınların elde ettikleri bu haklar ise 1970'lere uzanmaktadır. Öncelikle siyasi partilerin kendi bünyelerinde ve değişik oranlarda uygulamaya koydukları "kotaların" yürürlüğe girmesi bu süreci başlatmıştır. Bu tür uygulamalara kadınların destekçisi olan derneklerin desteği de eklenince bu olay o günden bu güne taşınmıştır. Buda göstermektedir ki kadınların milletvekili olarak seçilebilmesinde "kotaların" yürürlüğe girmesi gerçekten önemli bir etkiye sahip

¹⁰⁰ Şirin Tekeli, *Batılı Kadının Siyasi Eşitlik Mücadelesi*, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 1998, s. 165.

¹⁰¹ Necla Arat, *Susmayan Yazılar: Eğitim, Laiklik, Kadın ve Siyaset*, Say Yayınları, İstanbul, 1977, s. 78.

¹⁰² Tekeli, a.g.e., s. 7.

olmuştur. Kadınların kararlılığı ve istikrarı sonucu da İngiltere'deki bu başarı sağlamıştır¹⁰³.

Temsil sorunu olarak karşımıza çıkan, kadınların siyasal yaşama girmelerini kısıtlayan faktörler ve zamanla yaşadıkları sıkıntıları olarak bilinmektedir. Kadınların siyasal platformdaki temsil, Niceliksel ve niteliksel olarak ikiye ayrılır. Niceliksel temsil denildiğinde kadınların parlamentodaki temsil sayısına gönderme yaparken, niteliksel temsil parlamentoya giren kadınların, kadın sıkıntılarına bakılarak çözüm aranmakta etki sağlayıp sağlayamadıkları ile sosyal toplumdaki farklı kesimlere ait olan kadınları temsil edip edemedikleridir. Temsil edilebiliyorsa şayet nasıl ve ne şekilde ettiklerine bakılmalıdır. Türkiye'de 2015 seçimlerinde parlamentodaki kadın üye sayısının artarak % 14.39'dan %18'e çıkartılmıştır; ancak erkek milletvekilleri sayısı ile karşılaştırılacak olursa bunun %82'sinin baya altında olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla siyasal yaşamda kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasının birincil olarak nicelik söylemindeki eşit temsil hakkına sahip olunmalıdır¹⁰⁴.

Parlamento içerisindeki kadınların nicelik bakımından beklenen sayıda olmalarını başarmak için; önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi kadınların eğitim ve iş ayrıcalıklarının erkekler gibi yararlanması sağlanmalıdır. Kadın seçmenlerin desteği ve artışı partiler arasında da rekabet yaratması kaçınılmazdır. Kadınların katılım olarak yüksek olması temsil edilmelerinde çok önemlidir. Kadınların erkeklerden farklı menfaat ve çıkar beklentilerine sahip olmaları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda doğal olarak siyasal yaşam içerisinde yaşanmakta erkek ve kadın temsilcilerin farklı beklentiler içerisinde girdikleri bilinmektedir. Asıl konumuz olan kadın temsilcilerin tarafından bakarsak, parlamentoya seçilen kadınların, birincil olarak toplumdaki kadınların menfaatleri doğrultusunda çaba göstermeleri niteliksel olduğu bilinmektedir. Kadınların, çok az sayıda da olsa, siyasal yaşama girmeleri sonrasında, kadınların kendi aralarındaki bağların ve gücün yetersiz olması niteliksel temsil olarak karşımıza çıkan sorunlardandır¹⁰⁵.

¹⁰³ Gülizar Çakır Sümer, Türkiye'de Kadın Milletvekilleri: 1935-1991, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2009, s. 10 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁰⁴ Devrim Ulucan, "Eşitlik İlikesi ve Pozitif Ayrımcılık", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1994, 21-25, s. 21.

¹⁰⁵ Nezahat Altuntaş, Türkiye'de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar: Post-feminist Çağda Türkiye'de Farklı Kadın Konumları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 22 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

2.3.3. İskandinav Ülkeleri

İskandinav ülkelerinde kadınların parlamentolardaki temsilinin dünyanın çeşitli bölgelerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. İskandinav ülkelerinde kadın milletvekillerinin oranı, % 40'ın üzerindedir. Avrupa, Amerika ve Asya'daki ülkelerin ortalaması % 20 civarında görülmektedir. Kadınların mecliste temsil oranının bölgesel olarak en düşük olduğu coğrafya Arap ülkeleridir. Arap ülkelerinin parlamentolarında ortalama %9 oranında bir kadın temsilinden bahsedilebilir¹⁰⁶.

Hollanda, İsveç, Norveç gibi kadın temsilinin daha yüksek olduğu ülkelerde adayların partiler tarafından geniş bölge "liste usulü" uygulanmaktadır. ABD, Kanada ve İngiltere gibi ülkelerde "basit çoğunluk" sisteminin uygulandığı bilinmektedir. Kadınlar siyasete katılırken oldukça kötü çalışma şartlarına ve düşük ücretlere itiraz ederlerken, burjuva kadınları ise ekonomik ve siyasal haklardan men edilmeye başkaldırmışlardır. Kadınların İngiltere'de orta sınıfın önderliğinde oy hakkı talebinde bulunurken, Fransa ve Almanya'da siyasete katılma kadınlarının talepleri olarak ortaya çıkmıştır¹⁰⁷.

İsveç, krallıkla yönetilen Avrupa ülkesinde 9.689.000 kişi yaşamaktadır. Kişi başına düşen yıllık gelir ortalama 45 bin 986 dolardır. Kadınlar erkeklerle neredeyse aynı ücreti almaktadır. Kadınlar yıllık ortalama 39 bin 996 Dolar, erkeklerse 40 bin Dolar kazanırlar. İsveç'te 2014 yılında enflasyon % -0,2, işsizlik ise % 7,9 oranında gerçekleşmiştir. Kadınlar oy kullanma hakkını 1921 yılında kazandılar. İsveç dünya ülkeleri arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin en çok yüksek seviyede olduğu bir ülkedir. Bu, gücün ve etkilemenin eşitçe paylaşıldığı kadın ve erkeklerden oluşan bir toplumun, daha adil ve demokratik olduğu fikrine dayanıyor. Kadınların istihdama katılım oranı % 78.60, erkeklerin katılımı ise % 83.20.dir. İsveç'te ebeveynler çocuk sahibi olduklarında veya evlat edindiklerinde 480 gün ebeveyn (doğum) izini almaya hak kazanıyor. Kadınların ortalama yaşam süresi 73, erkeklerin 70 yıl¹⁰⁸.

Avrupa ülkelerinde kadın milletvekillerine göre, kadınlar için en iyi ülke sıralamasında Danimarka en başta yer almaktadır. Kadınlar yıllık ortalama 35 bin

¹⁰⁶ Inter-Parliamentary Union, "IPU", (Erişim Tarihi: 25.06.2016).

¹⁰⁷ Dilek Aydemir ve Elvan Aydemir, "Türk Siyasetinde Kadın", <http://www.usak.org.tr/files/2942016143949-QVPFZ3QCUK.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.06.2016).

¹⁰⁸ Semra Gökçimen, "Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", *Yasama Dergisi*, 2008, Sayı: 10, 5-52, s. 46.

986 Dolar, erkekler ise 40 bin Dolar kazanıyorlar. Ülkedeki işsizlik oranı ise yüzde 6,3'dür. Kadınlar oy kullanma hakkını 1915 yılında kazanmışlardır. İş gücüne katılım oranı kadınlarda %75.50, erkeklerde ise % 80.50'dir. Danimarka'da kadınlar ortalama 71 yaşına kadar, erkeklerse 69 yaşına kadar yaşıyor¹⁰⁹.

Dünyada İsveç ilk feminist hükümeti oluşturmuştur. Bakanları ile bütün ülkede kadınlar ile erkeklerin özel ve iş yaşamlarında eşit olmaları için çalışmalarını sürdürmektedir. Birleşmiş Milletler, kadına ayrımcılık yapılmasına karşı kanunlarını 1979 da kanunlaştırmıştır. Kadın ve erkeklerin eşit koşullarda olması amaçlanarak bu kanun hayata geçirilmiştir. İsveç 1981 de bu antlaşmayı imza atan ilk ülkelerden biri olmuştur. 2012 de bu anlaşmaya imza atan ülke sayısı ise 187 olarak belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler ülkenin %92 sini oluşturmuştur. Çocuk ayrımcılığına karşı da bu anlaşmadan sonra Birleşmiş Milletler tarihinde en çok ülkenin imza attığı 2. Antlaşmasıdır.¹¹⁰.

Bura da amaç eşit güç ve etkilere kadın ve erkeklerin aynı şartlarda aktif vatandaş olması bunların başın da ekonomik eşitlik, kadın ve erkeklerin eğitimde, maaş dağılımında hayat boyu ekonomik bağımsızlıkta eşit olmaları, kadın ve erkeğin eşit şartlar da evde bile eşit sorumluluk almaları, erkeğin kadına karşı şiddeti sonlandırması, kadın ve erkeğin kız ve erkek çocukları arasındaki cinsel uyumun da sağlanması söz konusudur. İsveç okulların da erkek ve kızların spor yaptıklarında bile aynı odada soyunmaları bir örnektir. Bu konularda eğitim ve öğretimin başlatılması için oldukça girişimler başlatılmış ve başarılı olmuştur. İsveç kadın erkek eşitliği konusunda dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Bu konuda dünya da örnek bir ülkedir¹¹¹.

2.3.4. Ülkelerarası Seviyede Sosyal Statü Açısından Kadınların ile Karşılaştırmalı İstatistikleri

¹⁰⁹ Ney Bendason, *Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları*, Çeviri: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2009, s. 45.

¹¹⁰ Yaylı ve Eroğlu, a.g.e., s. 510.

¹¹¹ Muhammet Örtlek ve Serhat Tekelioğlu, "İsviçre'de Siyaset ve Kadın", file:///C:/Users/acer/Downloads/5000137193-5000215977-1-PB%20(1).pdf, (Erişim Tarihi: 17.06.2016).

Tablo-1 Kadının Sosyal Statüsü Açısından Seçilmiş Ülkeler ile Karşılaştırmalı İstatistikler¹¹²

Ülkeler	15 yaş ve üzeri kadınlar da okuma yazma bilmeyenlerin oranı* (%)	15-24 yaş arasındaki genç kızlarda okur-yazar oranı** (%)	Parlamentodaki Kadın bakan oranı*** (%)	Parlamentodaki Kadın milletvekili oranı**** (%)	İş Gücüne Katılım*****	Karar verme mekanizmalarındaki kadın oranı*****(%)	Toplumsal Cinsiyet Gelişimi**
Türkiye	21.4	93.3	28.6	4.2	27.2	9	0.734
Bangladeş	68.0	33.1	12.5	-	-	5	0.468
Belçika	-	-	55	24.9	57.34	19	0.933
Fransa	-	-	-	-	-	-	0.926
Yunanistan	3.6	98.99	16.7	8.7	55.97	25	0.879
Bulgaristan	1.8	98.11	-	26.2	52.39	-	0.778
İsrail	6.2	-	-	13.3	58.69	26	0.891
Japonya	-	-	6.5	10	60.45	9	0.927
Filipinler	4.5	95.72	20.7	17.2	56.55	35	0.751
Polonya	0.3	-	-	20.7	57.64	33	0.831
Suudi Arabistan	29.3	93.71	33.3	-	18.47	-	0.731
Singapur	10.4	99.6	14.5	11.8	56.73	23	0.880
İsveç	-	-	17.6	-	-	29	0.936
İsviçre	-	-	15	22.4	-	22	0.923
İngiltere	-	-	14.3	17.1	69.34	33	0.925
Amerika Birleşik Devletleri	-	-	7.1	13.8	70.7	45	0.938

Kadının sosyal statüsü açısından seçilmiş ülkelerdeki verileri incelendiğinde; toplumsal cinsiyet gelişimi açısından yukarıdan aşağıya sırayla U.S.A., İsveç, Belçika, Japonya, Fransa gibi ülkeler başta yer almaktadır. Diğer taraftan, cinsiyet gelişiminin yetersiz olduğu ülkeler bazında bakıldığında; Bangladeş, Suudi Arabistan, Türkiye, Filipinler gibi ülkeler yer almaktadır.

Tablo incelendiğinde, kadının işgücüne katılımı yukarıdan aşağı sırasıyla; U.S.A., İngiltere, Japonya, Singapur, Filipinler şeklinde sıralanırken Türkiye ise aşağı sıralarda yer almaktadır. Parlamentoda kadın bakan oranı yukarıdan aşağı sıralandığında; Bulgaristan, Belçika, İsviçre, Polonya, Filipinler, İngiltere, U.S.A. ve Türkiye bu sıralamada en sonda yer almaktadır.

Kadın milletvekillerinin parlamentoda az olması her dönem eleştiri konusu olmaktadır. Dünya genelinde ise parlamentolarda kadınların temsil edilme ve

¹¹² Human Development Reports, United Nations, 2002, p. 9.

seçilme oranı % 22. Sadece Türkiye’de değil, Avrupa ve Amerika’da da parlamentoda kadın vekillerin oranı oldukça az görülmektedir. Örneğin Türkiye’de parlamentoda %14,39 olan kadın vekillerin oranı ABD’de ise % 20¹¹³.

Tablo-2 1999-2014 Yerel Seçim Sonuçları Kadın/Erkek Oranları¹¹⁴

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3216	20	0,6
Belediye Meclis Üyesi	34084	541	1,6
İl Genel Meclisi	3122	44	1,4
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3225	18	0,56
Belediye Meclis Üyesi	34447	817	2,37
İl Genel Meclisi	3208	57	1,78
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanı	2948	26	0,8
Belediye Meclis Üyesi	31790	1340	4,2
İl Genel Meclisi	3379	110	3,2
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanı	1396	40	2,8
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10,7
İl Genel Meclisi	1251	60	4,7

1999-2014 Yerel Seçim Sonuçları Kadın/Erkek Oranları yıllara göre ilk olarak 1999 Seçimlerinde; Kadın Belediye Başkanı 20, Belediye Meclis Üyesi 541, İl Genel Meclisi Üyesi 44 Kadın seçilmiştir. Ardından ise 2004 Seçimlerinde; Kadın Belediye Başkanı 18, Belediye Meclis Üyesi 817, İl Genel Meclis Üyesi 57 Kadın seçilmeyi başarmış olup, 2009 Seçimlerinde; Kadın Belediye Başkanı 26, Belediye Meclis Üyesi 1340, İl Genel Meclis Üyesi 110 Kadın olarak belirlenmiş ve devam eden yıllarda baya yüksek sayıda olan 2014 Seçimlerinde Kadın Belediye Başkanı 40, Belediye Meclis Üyesi 2198, olup oldukça yükselmiş ve İl Genel Meclis Üyesi 60 Kadın seçilerek tarihimizde kayıtlara geçmiştir.

¹¹³ Kamuran Samar, "Kadın Parlamenter Sayısı", <http://tr.euronews.com/2015/03/22/ulke-ulke-kadin-parlamenter-sayisi>, (Erişim Tarihi: 22.06.2016).

¹¹⁴ Hakan Alkan, *Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü*, 2004, s. 510.

Tablo-3 Ülkelerin Yerel Düzeyde Kadın Temsil Oranları (Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyesi)¹¹⁵

Ülke	Belediye Başkanı %	Belediye Meclis Üyesi %
Almanya	17	24
Fransa	11	47
İsveç	17	42
Finlandiya	10	34
Hollanda	16	22
Bulgaristan	10	20
İtalya	7	16
Macaristan	12	15
Nikaragua	10	34
Honduras	10	22
Meksika	4	16
Panama	16	13
Venezuela	6	30
Avustralya	15	26
Pakistan	1	25
Filipinler	18	24

Ülkelerin Yerel Düzeyde Kadın Temsil Oranları (Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyesi) olarak; en başta Almanya Belediye Başkanı 17, Belediye Meclis Üyesi 24, olarak belirlenmiş ardından ise İsveç 17 Belediye Başkanı, Belediye Meclis Üyesi 47 olmuş ve Filipinler Belediye Başkanı 18, Belediye Meclis Üyesi 24 olarak takip etmiş ve en sonunda da En Çok Belediye Meclis Üyesi çıkaran ülkeler; Başta Fransa 47, İsveç 42, Finlandiya 34, Nikaragua ise 34 olarak belirtilmiştir.

¹¹⁵ <http://www.euractiv.com/>, (Erişim Tarihi: 08.06.2016).

Tablo-4 En Yüksek Kadın Belediye Başkan Oranına Sahip Olan Ülkeler¹¹⁶

Ülke	Kadın Belediye Başkan Oranı %
Mauriti	40
Yeni Zelanda, Sırbistan	26
Letonya	25
Venezuela	18
İzlanda, İsveç, ABD	17
Güney Afrika, Panama, Hollanda	16
Avustralya, Filipinler, Moldova	15
Norveç, Slovakya	14
Şili	13
Macaristan	12
Kosta Rika, Fransa, Lüksemburg, Gana, İspanya, Bolivya	11
Honduras, Nikaragua, Bulgaristan, Estonya, Finlandiya	10

En Yüksek Kadın Belediye Başkan Oranına Sahip Olan Ülkeler olarak Mauriti Kadın Belediye Başkan oranı %40 iken, ardından, Yeni Zelanda ve Sırbistan Kadın Belediye Başkan oranı %26 olup, daha sonra Letonya Kadın Belediye Başkanı oranı %25 olarak belirlenmiş ve Venezuela Kadın Belediye Başkan oranı %18 olmuş bunu izleyen İzlanda, İsveç, ABD Kadın Belediye Başkan oranı %17 olarak kayıtlara geçmiştir.

¹¹⁶ Z. A. Öztürk, "Uluslararası Siyasette Karar Alma Mekanizmalarında Kadın", esam.ege.edu.tr: <http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.06.2016).

Tablo-5 Yıllara Göre Seçilmiş Kadın Vekil Sayı / Oranları¹¹⁷

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Oranı (%)
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.4

1935 Tarihlerinde Kadın Milletvekili sayısı; 18 iken, 1943 yılında bu sayı 16, 1950 li yıllarda 3, 1957 de 8, 1965 de aynı sayıyı korumuş olup, 1973 yılında 6, daha sonra 1991 de 8, 1999 yılında ilk defa 22, 2002 yılında bu sayı daha da artarak 24, olmuş bu sayı 2007 de 50'ye yükselmiş ve 2011 yılında ise büyük bir artış gösterip 79 'a yükselmiştir.

¹¹⁷ KA-DER, <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/Show/400/istatistik.html>. Ocak 28, 2014 tarihinde www.ka-der.org.tr: <http://cms2.kader.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.07.2016).

Tablo-6 Dünyada Kadınların Seçme-Seçilme Haklarını Kazandığı Yıllar¹¹⁸

1893 Yeni Zelanda	1902 Avustralya	1906 Finlandiya	1913 Norveç
1915 Danimarka İzlanda	1918 Avusturya Almanya Rusya	1919 Belçika Lüksemburg İsveç Hollanda	1920 Cezayir Çek Cumhuriyeti ABD
1928 İngiltere İrlanda	1929 Ekvator Romanya	1930 Güney Afrika	1931 Portekiz İspanya
1934 Brezilya Küba Türkiye	1944 Bulgaristan Fransa	1945 İtalya Japonya	1946 Yugoslavya Venezuela
1947 Arjantin Meksika	1948 İsrail Nijerya	1949 Çin	1950 Hindistan
1952 Yunanistan Lübnan	1956 Mısır	1959 Tunus	1960 Kıbrıs
1963 İran	1971 İsviçre		

Dünyada Kadınların Seçme-Seçilme Haklarını Kazandığı Yıllar ilk olarak, 1893 yıllarında başlamış olup, daha sonra bu gelişme hızla büyüyerek 1971 yıllarına kadar dayanmaktadır.

¹¹⁸ Ç. Kovanlıkaya, *1980 Sonrası Türkiye’de Politik Alanda Kadınlar ve Kadın Politikası*, Kültür Yayınları, İstanbul, 1999, s. 47.

Tablo-7 Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama)¹¹⁹

Bölgeler	Ortalama %
İskandinav Ülkeleri	42.1
Amerika Kıtası	25.0
Avrupa (İskandinav Ülkeleri Dâhil) – AGİT Üyesi Ülkeler	24.7
Avrupa (İskandinav Ülkeleri Hariç) – AGİT Üyesi Ülkeler	23.1
Sahra Altı Afrika	22.4
Asya	18.2
Arap Ülkeleri	17.8
Pasifik	13.1

Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama) olarak tüm dünyada öncelikle İskandinav Ülkelerinde bu oran %42,1 olarak başlamış olup ardından Amerika kıtası takip etmiş bu oran %25,0 olmuş ve arkasından da Avrupa (İskandinav ülkeleri dâhil) – AGİT üyesi Ülkeler %24,7 olarak takip etmiştir.

- İskandinav Ülkeleri Parlamento Kadın Temsili ortalama; 42.1
- Amerikan Kıtası Parlamento Kadın Temsili ortalama; 25.0
- Avrupa (İskandinav Ülkeleri Dahil)-AGİT Üyesi Ülkeleri Parlamento Kadın Temsil oranı ortalama; 24.7
- Avrupa (İskandinav Ülkeleri Hariç)-AGİT Üyesi Ülkeleri Parlamento Kadın Temsil oranı ortalama; 23.1
- Arap Ülkeleri Parlamento Kadın Temsil Üyesi 17.8
- Pasifik Parlamento Kadın Temsil Üyesi 13.1

¹¹⁹ IPU, *Woman in National Parliaments*, 2013, p. 519.

Tablo-8 Kadın Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı (1935-2011) ¹²⁰

Seçim Dönemleri	CHP	DP	AP	CKMP	YTP	TİP	MP	HP	ANAP	MDP	SHP	DYP	DSP	FP	MHP	AKP	Bağımsız	TOPLAM
V. Dönem 1935-1939	18																	18
VI. Dönem 1939-1943	16																	16
VII. Dönem 1943-1946	16																	16
VIII. Dönem 1946-1950	9																	9
IX. Dönem 1950-1954	1	1															1	3
X. Dönem 1954-1957		4																4
XI. Dönem 1957-1960	1	7																8
Temsilciler Meclisi (1960-1961)	1																	4
XII. Dönem (1.MM) 1961-1965			2	1														3
XIII. Dönem (2.MM) 1965-1969	3		3		1	1												8
XIX. Dönem (3.MM) 1969-1973	2		2				1											5
XV. Dönem (4.MM) 1973-1977	3	1	2															6
XVI. Dönem (5.MM) 1977-1980	2		2															4
Cumhuriyet Senatosu ^{121**} 1961-1980	3		2			1												6
Danışma Meclisi ^{122***} 1981-1983																		5
XVII. Dönem (1983-1987)								4	5	3								12
XVIII. Dönem (1987-1991)									4		2							6
XIX. Dönem (1991-1995)									4		2	2						8
XX. Dönem (1995-1999)	2								2			7	2					13
XXI. Dönem (1999-2002)									2			4	12	2	2			22
XXII. Dönem (2002-2007)	11															13		24
XXIII. Dönem (2007-2011)	10														2	30	8	50
XXIV. Dönem (2011-...)	19														3	45	11	78
TOPLAM	117	13	13	1	1	2	1	4	17	3	4	13	14	2	7	88	19	

¹²⁰ <http://www.karar.com/spor-haberleri/abdli-musulman-kadin-sporcu-ibtihaj-muhammed-turklerin-buyuk-destegini-unutamam-219229>, (Erişim Tarihi: 17.05.2016).

2.4. KADINLARIN SİYASETTE ADAY OLMASI VE SEÇİLMESİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kadınların siyasete katılımları bir takım sebeplerden dolayı engellenebilmektedir. Siyasete katılmayı engelleyen sebepler; tecrübe azlığı, ekonomik kaynak yetersizliği, örf-adet engelleri, siyasete ilgi duymama gibi sıralanabilmektedir.

2.4.1. Kadınların Siyasete Katılımında Engeller ve İslam Ülkeleri Örneği

Medeni Kanun'da yeni rejimle birlikte Şeriat'ın katı bir şekilde uygulanması benimsenmiştir. Kadınların hakları ve özgürlükleri bakımından Şah dönemi monarşi rejimindeki durumdan da geriye gitmeleri anlamına geliyordu. Kadınların siyasi hayata ve çalışma hayatına katılmaları sınırlandırılmış olup tamamen ortadan kaldırılmamıştır. Kadınlar seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip olmalarına rağmen cumhurbaşkanı seçilememektedir. Geçmişin ve günümüzün hukukçuları arasında yaygın olan inanç (bazı istisnalar dışında), Şeriata göre kadınların devletin başı olamayacağı yönünde katı kurallar vardır. İran'da baskın olan görüş, kadınların karar vericiliğinin kabul edilemez olduğu bir gerçektir. İslam ülkelerinde de şeriata göre kadın hakları, hala politik olarak mevcut kural koyucuların düşüncelerine göre belirlenmektedir. Bu durum, kadınların siyasal yaşama katılımının açısından çok ciddi bir problemdir. Meritokrasi sloganı hükümetin çeşitli alanlarında popüler hale gelmiş olsa da; entelektüel ve uzman kadınların çoğunluğu devletin yönetim pozisyonlarına/karar verici makamlara erişimi engellenmiştir¹²³.

Bu ülkelerde ise kadınlar yargıç olmaktan yoksun bırakılmış, üniversiteye girişleri de belirli alanlarla sınırlandırılmıştır. Anne ve eş olarak görevlerini yerine getirmelerini engellemediği sürece iş gücüne katılma hakkı tanınmıştır. Ancak kadınların oldukça sınırlanmış bu haklarını kullanabilmeleri de "kadınların İslami rejime uygun şekilde giyinmeleri/örtünmeleri" gibi birçok konuda ciddi bir kurala bağlanmıştır. Bu durum devrime katılan kadınların hiç beklemediği bir durumdur. Geniş kapsamda sınırlamalara, hak ve özgürlükler açısından yasaklara maruz kalan kadınların bu durumu, 1989 yılında Humeyni'nin ölümüyle cumhurbaşkanı seçilen Haşimi Rafsancani dönemine kadar katlanarak devam etmiştir. Siyasal açıdan faydacı bir yaklaşım benimseyen Rafsancani döneminde şeriata uyma açısından rahatlama yaşandığı, İslam'ın katı ve dayatmacı bir anlayıştan daha

¹²³ Lloyd Ridgeon, *Religion and Politics in Modern Iran*, New York, 2005, I.B. Tauris, p. 85.

çağdaş ve esnek bir anlayışa doğru uyarlanması çabaları görülmektedir. Eğitim kurumlarında öğrenci ve akademisyen sayısında artış yükselmiştir. Batı ülkelerine daha ılımlı yaklaşan Rafsancani'nin verdiği politik mücadelelerden kadınlar; mümkün olduğunca faydalanmaya çalışmış olup, giyimden, kuşama, eğitime, kamusal alanlardaki sınırlamalardan iş bulma koşullarına kadar, kadınların durumunda oldukça iyileşmeler görülmüştür. Ne yazık ki, o kadar yasak ve sınırlandırmalara karşı bu kazanımlar çok düşük düzeyde kalmıştır¹²⁴.

Mısırlı kadınlar 25 ocak Devrimi'nin ardından tüm seçimlere katılarak siyasi dönüşümde kilit rol oynamıştır. Kadınlar, 30 Haziran 2013 hareketlerinde, 2014 anayasa referandumunda, Abdül Fettah El Sisi'nin Cumhurbaşkanlığına seçilmesinde de etkili olmuştur. Sisi dönemindeki durumunu 25 ocak Devrimi sonrası geçmiş ile kıyaslamakta, devletin kadına yaklaşımında gerçek bir değişim olup olmadığını incelemekte fayda vardır. Sisi döneminde Müslüman Kardeşler devrini Al-Monitor'a değerlendiren; Ulusal Kadın Konseyi eski genel sekreteri Büyükelçi Mona Ömer'e göre "Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi ve Müslüman Kardeşler iktidarıyla karşılaştırıldığında kadınlar Cumhurbaşkanı Sisi döneminde ilerleme kaydetti." 2014 anayasasına işaret eden Ömer "Yeni Mısır anayasası kadınlar lehine hükümler getirdi." diyor¹²⁵.

Kadın haklarını savunan hükümlerden biri olan, vatandaşlıkla ilgili 6. Madde şöyle diyor: "Mısırlı bir baba veya Mısırlı bir anneden doğan herkes vatandaşlık hakkına sahiptir." Kadın-erkek eşitliğine ilişkin 11. Madde'ye göre "Devlet tüm sivil, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bakımından kadınların ve erkeklerin eşitliğini sağlamayı üstlenir." Kadınları siyasette güçlendirmeyi amaçlayan 180. Madde'ye göre ise "Her yerel birimde üyelerin dörtte birinin kadın olması kaydıyla doğrudan ve gizli oyla yerel meclis seçilir¹²⁶.

Suudi Arabistan tarihinde ilk kez kadınlar hem aday hem de seçmen olarak belediye seçimlerine katılmaktadırlar. Suudi Arabistan'da yapılan Bu

¹²⁴ Pınar Arıkan Sinkaya, "İran İslam Cumhuriyeti'nde Kadın Meselesi ve İslami Feminist Hareket", *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 2010, Cilt: 5, Sayı: 1, 43-65, s. 54.

¹²⁵ Nurullah Çakmaktaş, "Mısır'da Selefilğe Toplumsal Tercih ve Nedenleri", *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 2015, Cilt: 9, Sayı: 2, 27-54, s. 36.

¹²⁶ Ahmet Biçer, Mısırdaki Kadın Olmak, <http://www.gonuldergisi.com/misirda-kadin-olmak.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.2016).

seçimlerde 980 kadın aday olurken, 130 bin kadın oy kullanmak için katılımda bulundu. Bu rakamlar erkeklerle kıyaslandığında ise oldukça düşüktür¹²⁷.

Ortadoğu'nun kadınlara siyasete katılma hakkı tanımayan tek ülkesi Suudi Arabistanda kadınların önünde daha çok zor bir yol var. Kadınlar seçimlere, katılmadığı gibi seçim etkinliklerine de katılmıyor. 27 yaşındaki Suudi bir kadın bu durumdan şikayetçi: "Taraftarı olduğum partinin kadın adayı yok. Çünkü buna izin vermiyorlar. Biz kadınlara en azından seçme hakkının tanınması gerekirdi." Suudi Arabistan'daki kadınlar bu haklardan oldukça geride kalmaktadır. Kadınlara hatta nüfus cüzdanı verme uygulaması bile birkaç yıllık geçmişe dayanıyor. Pasaporta ise sadece ve sadece babası, eşi ya da bir erkek akrabası müsaade ederse olabiliyor. Suudi kadınların arasında ücret karşılığı olarak çalışanların oranı ise sadece % 5. İnsan hakları savunucuları ise önceliğin kadınlara hukuksal hakların verilmesi olduğunu savunuyorlar¹²⁸.

Bugün Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi birkaç ülke dışında ki kadınlar seçme ve seçilme haklarına yasal olarak sahip olsalar da uygulama da, özellikle seçilme haklarındaki sorunlar dünya genelinde çözümlenememiştir. Diğer taraftan ise yapılan bu haksızlığın kadınların siyasal haklarını sadece seçme ve seçilme haklarına indirgememek gerekmektedir. Başta kadın dernekleri ve diğer sivil toplum örgütleri içinde yapılacak etkin katılımlarla da kadınların, yaşam alanlarının da etkili olmaları için çalışılabileceği unutulmamalıdır¹²⁹.

Suudi Arabistan'da kadının yeri ve cinsiyet farklılıklarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür¹³⁰;

1. Kadının kendi başına yanında erkek olmadan dışarı çıkması yasak, çıkması gerektiğinde ise; mutlaka yanında 7 yaşından küçük olmamak kaydıyla bir erkek çocuk olması, gerekmektedir. (bu kendi çocuğu bile olabilir). Bir genç kız, tecavüze uğradığında yanında 1 erkek olmadığından ve yalnız olduğu için, tecavüz eden erkekten daha fazla kırbaç cezası alıyor.

¹²⁷ Hasan Yaylı ve Gülçin Eroğlu, "Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili", *International Journal of Science Culture and Sport*, 2015, 505-524, s. 510.

¹²⁸ Simgе Zeyneloğlu ve Sezer Kısa, "Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Türk ve Dünya Kadınların Statüsü", *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 2012, Sayı: 1, 7-16, s. 9.

¹²⁹ Yonca Altındal, Kadınların Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007, s. 65 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹³⁰ Nevşehir Üniversitesi, "Kadın Eli Erkeğin Eli ile Eşit Ama Farklı", <http://dosyalar.nevsehir.edu.tr/35cc828a4e395ad5e6499ff49d14ff7d/kadin-dergisi.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.06.2016).

2. Suudi Arabistan'da kadının araç kullanması yasaktır. Şartlar olarak kadının araç sürmesinin yasaklayan kanun yok ama o ülkenin gelenek ve göreneklerine göre kadının araç kullanması hoş karşılanmıyor. Ve bu geleneğe karşı women too drive (uluslararası örgütün adı) bu konuda kampanya organize ediyor. Kadınların araç kullanmasını teşvik etmesi için bir kampanya başlatmıştır bu örgüt tarafından.

İnternette danışmanlık hizmeti veren bir kadın araç sürdüğü için tutuklanmıştır. Daha sonra kendisi bizzat kral Abdullah'tan özür dilediği için, kefaret ile serbest bırakılmıştır. Kanunlarda olmadığı halde sırf gelenek ve görenekler yüzünden böyle bir uygulama getirilmiş bu ülkede.

3. Suudi Arabistan'da kılık ve kıyafet, giyim kuşam olarak, kadınlar yüzleri ve elleri hariç tüm vücutlarını örten kıyafet giyinmek zorundadırlar. Türban ve abaya adı verilen bu kıyafetler zorunlu tutulmuştur. Kadınların yüzü normalden fazla açıksa ve fazla makyaj varsa sokakta polisten azar eşite biliyorlar.

4. Haremlik ve Selamlık olan bu ülkede; birçok binalarda, kamu kurumlarında, bankalarda ve üniversitelerde ve özellikle devlet kurumlarına kadın ve erkekler için ayrı ayrı giriş ve çıkış kapıları vardır. Toplu taşıma araçlarında dahi bu ayırım yer olarak yapılır. Parklarda, plajlarda, sirk ve lunaparklarda haremlik ve selamlık olarak ayrılmıştır. Örneğin; karı koca çocuklarıyla bir parka gittiklerinde veya lunaparkta 2 çocuklu aile ayrı ayrı eğleniyorlar "biz ailecek eğlendik" diyebiliyorlar. Üniversitede okuyanlar dahil, baba kız ve erkek ayrı ayrı kapılardan girip çıkıyorlar haremlik selamlık var diye.

Alışveriş merkezlerinde de kadın ver erkekler ayrı ayrı kapılardan girmeleri gerekiyor. Ve bir mağazada alışveriş yapan kadının giyinme odalarında kıyafetini denemesi yasak. Kadınların aldıkları kıyafetleri prova odalarında deneyemedikleri için sadece, evlerine giderek deneyebiliyorlar. Yalnızca soyunma kabinleri sadece erkekler için vardır. Aslında burada da İslam dinin kadına karşı bakış açısı böyle olmamalıdır. Kadının hiçbir hakkı yok yani kadının adı yok gibi bu Arap ülkesinde¹³¹.

2.4.2. Siyasi Partilerdeki Aday Belirleme Usullerindeki Eksikler

Uluslararası seçimlerde olduğu gibi, yerel yönetim temsilciliklerinde seçme olmasa da seçilme durumu oldukça karışıktır. Temsilin bir "yansıtma" görevi oluşturması durumu oldukça zorlaştırmaktadır. Özellikle gelişen ülkelerde politik

¹³¹ Bendegül Aras Okumuş ve Sıdıka Bulduk, "Tüketicilerin Süpermarketlerindeki Alışveriş Alışkanlıkları ve Ürün Seçimini Etkileyen Etmenler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, Cilt: 5, Sayı: 4, 70-83, s. 77.

ve tüzel yapının içerisinde, oldukça özel konumlar dışında bağımsız aday olarak, seçilmek neredeyse imkânsızdır. Siyasal partilerin, aday listeleri belirleme kriterleri demokratik olarak sağlanması oldukça zordur. Adayların özellikle parti örgütlerinin en üst yöneticileri belirlemektedir. Bu kurullarla bağlı olan, uluslararası platformlarda olduğu gibi, yerel yönetimlerde de zaman, para, güç, kamusal ilişkiler, eğitim tecrübe vb. politik kaynaklara sahip olanlar seçilir ve gösterilir. Bu sebeplerin kadınların çok dezavantajlı olduğu buradan da açıkça görülmektedir¹³².

Siyasal yaşamda kadınların seçilmelerine engel olan, diğer bir sebep ise siyasi partilerdeki adayların belirlenmesi usulleridir. Türkiye’de aday belirleme sırasında ”önseçim”, ”örgüt yoklaması” ayrıca ”merkez yoklaması” prosedürleri kullanılmaktadır. Her bir prosedürün kadın adaylar için, iyi ve kötü yanları bulunmaktadır. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarının bir kadın adayı destekleniyorsa, bu adayın önseçimde seçilme şansı daha yüksek olabilmektedir. Yalnız bu kural, parti içinde güçlü kadın gruplanması olursa güzel bir yöntem olur. Merkez yoklaması partilerin, daha fazla kadın aday göstermesi kadınlar için daha büyük fırsat, şans doğurmaktadır. Bu durum kadın adayların tabandan alınarak lidere bağlı bırakılmaktadır¹³³.

2.4.3. Partilerin Kadın Adayları Son Anda Belirlemesi

Siyasette kadının, erkeklere oranda daha fazla görevlendirilmesinin kadın adaylar için çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, verilmiş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iş hayatına daha çok katılması ve statü olarak yükselmelerinin sağlanması gerekmektedir. Kadınların siyasi hayatta başarılı olabilmesi için sadece seçilmiş olmaları değil, yaptıkları görevle ilgili tecrübeye sahip olmaları yararlı olabilecektir¹³⁴.

Siyasette kadının görevlendirilmesi oldukça çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek

¹³² http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/03/ayten-h.yerel_siyaset_kadınlar_icin_neden_onemli.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

¹³³ Semra Gökçimen, *Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş, Eğitim Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, Tüsiad Yayınları, 2000, s. 46.

¹³⁴ http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/11/2011_04_KONDA_Siyasette_Kadin_Temsili_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 12.03.2016).

yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, veriliş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Erkeklerin aktif çalışma hayatında önde olduğu bir toplumda, cinsiyete dayalı ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Gelişmiş olan ülkelerde, kadın-erkek ayrımının olmadığı ve kadınların üst kariyerlerinde çok sayıda yer aldığı görülmektedir. Gelişmekte de olan ülkelerde de bu tür kadın-erkek ayrımcılığının minimum seviyeye indirilmesi ekonomik kalkınma için önemli bir katkı sağlayabilir¹³⁵.

Türkiye’de kadın kollarının güçlenmesi gerekmektedir. Kadın kollarında görevlendirilen kadınlar siyasette daha aktif görevlere getirilebilmektedir. Kadınların siyasette fazla yer almaması, onların tecrübelerinin eksikliğine neden olmaktadır. Tecrübe eksikliği ise, siyasi arananın erkeklere kalmasına destek sağlamaktadır. Kadınların bunun bilincinde olarak kadın kollarının daha bilinçlendirilip kadınların özendirilmesi veya siyasete katılımın artırılması gerekmektedir. Kadınlara özellikle gönüllü olarak siyasete destek rolü verilmektedir. Çoğunlukla eşlerine destek olan bayanlar bırakılmaktadır. Hâlbuki tersinin de söz konusu olması yani, beylerin eşlerine siyasette destek olması ortamının sağlanması eşitsizliği giderecektir. Bu güne kadar kadınlara bu konuda yeterli desteğin verilmediği, şu anda ki siyasi görevlendirmelerden de anlaşılmaktadır. Büyük çoğunluğun siyasette erkeklerin hala ön planda olduğu gerçeği devam etmektedir¹³⁶.

2.4.4. Kadınların Siyasi Tecrübe Azlığı

Yaradılış olarak erkek ve kadının farklı bulunduğundan dolayı, sırf bu sebeple farklı alanlarda kadınların eğitim görmeleri gerekmektedir. Yâda mesleklere yönlendirilmeleri tamamıyla yanlış algılanmış şiddetle buna karşı koyulmuştur. Özellikle ailede, eğitimde ve meslekte sosyal yaşamda eşitlik-özgürlük talepleri çok fazladır. Yenilikçi feministlerin, “kadınlara fırsat eşitliği tanınmasını ve yetenekli olanların daha üst düzeyde toplumlarda yer almasını savunduklarını” belirtmiştir. Ayrıca, kadınların siyasi ortamlarda kabul edilmeleri için, Radikal Feministlerden ayrılmaları gerekmektedir. Kadınların, kabul edilmiş

¹³⁵ Bahadır Eser, “Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları”, *Yerel Siyaset Dergisi*, 2007, 1-28, s. 20.

¹³⁶ Semra Gökçimen, *Kadın Hareketinin Kurumsallaşması, Fırsatlar ve Rizikolar, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı*, Metis Yayınları, İstanbul, 1994, s. 86.

erkek egemen yapısını incelemeyen, katılmaları siyasi tecrübe kazanmalarının daha avantajlı olacağını kabul etmişlerdir¹³⁷.

Genellikle kadınların, siyasete katılmaları, aday olma cesaretini çok az kadının gösterebildiği söylenmektedir. Zamanla bunu başaran kadınların, ise siyasi tecrübe azlığından kaynaklandığı gözlenmektedir. Siyasette aday olmayı başaran kadınlar; aile, eş desteği, eğitim, gelir düzeyi, siyasi tecrübesi, vb. gibi tarz olarak becerebilmesi/becerememesidir. (akılcı düşünebilen, kişisel çıkarlarını hesaplayan, iktidar kullanarak yönetebilen), yaşın ve kişisel özelliklerin var olmasıdır¹³⁸.

2.4.5. Başarı Sağlayamayacakları Konusundaki Toplumdaki Genel Kanı

Siyasi alanda dünyanın genelinde çok başarılı olmuş kadın örnekleri vardır. “Demir Leydi” olarak tanınan Margaret Thatcher bunlardan birisidir. Bir İngiltere olarak ilk kadın Başbakanı olarak Margaret Thatcher dış dünyaya göre değil kendi prensiplerine göre hareket etmektedir. Çok fazla erkek siyasetçi insana da kendi fikirlerini ve yaptıkları ile örnek olmuştur. Margaret Thatcher “Dünya siyasete yön vermiş kadın” olarak tanımlanmaktadır. Fakat bunlara rağmen Thatcher’in dış görünüşü, saçlarının her zaman kısa olduğu ve giydiği kıyafetler cinsiyet özelliklerini yansıtmamaktadır. Margaret Thatcher çok zarif ve sade giyindiği bilinmektedir. Bir önceki paragrafta anlatıldığı gibi siyasi arenada aktif rol alan, önemli başarılar kazanan kadınlar, ancak “erkek” egemen yapısının doğasına “uygun” davranarak belirlenmiştir. Zaman içerisinde bu algının, yok olmaya başladığı görülmektedir¹³⁹.

Türkiye’de de dünyada olduğu gibi siyasi ortamlar erkekler tarafından sağlanmaktadır; bu oyunun alt yapısı, kötü-iyi olarak anlatmaları yaşam kalitesi ve alışkanlıkları bu kurallarla belirlenmektedir. Siyasi yarışta kadınlar güçlü olmak için erkekler gibi olmalı, gündüz-gece emek vermelidirler. Böylece erkeklerle eşit şartlarda olmak için çalışmaları gerekmektedir. Kuralına göre yapabilen az olan

¹³⁷ Güngör Say, *Siyasal Değişimde Kadın Boyutu*, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998, 11-244, s. 61.

¹³⁸ Meryem Koray, “Çalışma Penceresinden Kadın Gerçekleri”, *Amme İdaresi Dergisi*, 1992, Cilt: 25, 93-122, s. 103.

¹³⁹ Aydın Yılmaz, “Siyasete Kadın Eli Gerek”, Star Açık Görüş <http://haber.star.com.tr/acikgorus/siyasete-kadin-eli-gerek/haber-1021883>, (Erişim Tarihi: 08.02.2016).

başarılı kadınların şansı büyük olmaktadır. Kadınların çoğunlukla bir kısmı siyasetin dışında kalmak durumunda bırakılmışlardır¹⁴⁰.

2.4.6. Kadınların Yeterli Ekonomik Kaynağa Sahip Olmamaları

Dünyada ve Türkiye’de, kadının, siyasal hayata gerçek anlamda katılımını engelleyen birçok toplumsal, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal sebepler vardır. Gerçek olan ise en başında geleneksel aile yapılarından kaynaklanan özellikler gelebilir deriz. Kadınların siyasal yaşama gerçek katılımının en başında kamusal kurumlarda düşük katılımın sonucu olarak güçlü ekonomik gelire sahip olamamalarıdır. Eğitim ve öğretimin sunduğu fırsatlardan olduğu kadar yararlanamamış olmalarıdır¹⁴¹.

Ahlak ve erdemlerin hiçe sayılmış bir toplumda, maalesef kadınlarımızı şiddetten hiçbir çözüm bulma koruyamamaktadır. Kadınların çektiği sıkıntılar çok daha büyük, aslında en aşından ahlakın yavaş yavaş yitirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın özgürlüğünün kuralları, kadını baştan tanımlayarak ve farklı kimliklerini hiçe sayarak, belirlemeye çalışılmıştır. Konuya ekonomik açıdan yaklaşımları bu doğrultuda söylemler yapılması isabetsiz kararlara sebep olmaktadır. Piyasa şartlarının kadınları küçümsediğini, ezdiğini savunanların, ekonomik özgürlük adına ucuz işçi olarak zorlanmaları kaçınılmazdır. Ortaya konan sabit görüşlü fikirler benzeri araştırmalar, kadına bağımsızlık değil oldukça sıkıntı ve mutsuzluk getirmektedir¹⁴².

2.4.7. Kadınların Ev İle İlgili Sorumlulukları ve Toplumsal Hayata Katılım Gösterememesi

Dünyada ve Türkiye’de kadınların, siyasal arenaya aktif olarak katılabilmesini engelleyen faktörlerin en başında, kadınların kamusal ortamda az olması yetersiz katılımın bir sonucudur. Yeterli ekonomik düzeye sahip olamaması ile eğitimin gerekliliği gibi birçok fırsattan yararlanamamalarıdır. Politikanın toplumlarda erkek işiymiş gibi görülmesi, siyasetin zor odaklı erkek egemen

¹⁴⁰ Semra Gökçimen, *Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı*, Kader Yayınları, İstanbul, 2004, s. 44.

¹⁴¹ Homa Hoodfar, “Participation of Women in Political Life”, <http://www.umass.edu/wost/syllabi/spring06/hoodfar.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2016).

¹⁴² Ayşen Gürcan, “Kadem” *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2015, 1-103, s. 49.

yapısına ait olduğu bilinmekte ve bunun ataerkil olarak algılanması bir gerçektir¹⁴³.

Siyasi partilerin kadın sayısının destekleyişi olması yâda olmaması, bazı yasal düzenlemelerindeki eksiklikleri de göstermektedir. Kadınların aile ve ev vs. gibi sorumluluklarının çok olması zamanlama olarak sıkıntı doğurduğunu söyleyebiliriz. Yani kamusal, toplumsal yaşama katılım gösterememeleri de bunun sebeplerinden sayılmaktadır¹⁴⁴.

2.4.8. Toplumsal Hayatın Örf, Adet ve Özellikle Kırsal Kesimde Eğitim Düzeyi

Siyasal platformda kadınların girişimleri, yapılan yerler ve önceki paragrafta anlatıldığı üzere eğitim düzeylerinin bu faktörlerinde etkisi olduğunu bilinmelidir. Genellikle kırsal kesimlerde, çok az olan eğitim-öğretim seviyesi oldukça önemli olmaktadır. Erkek kardeşlerin, babaların e hatta oğulların siyasi ve politik bakışı ile devam etmektedir. Kadınların ise politikaya daha aktif olmalarını teşvik etmek şöyle dursun oy kullanma özgürlüklerini dahi baskı altına alabilmektedir. Gündemimizde bu durumun daha iyiye gittiği söylene bile aslında toplumsal yaşamı gelenek, örf, töre ve adetlerin biçimlendirdiği bu etkinin devam ettiği söylenebilmektedir¹⁴⁵.

2.4.9. Kadınların Siyasete İlgili Duymaması

Seçmen kadınlar üzerinden kadınların siyasete olan ilgilerini ve ilişkilerini değerlendirildiğinde, siyasette etkin olmadıkları bilinmektedir. (KADEM) Kadın ve Demokrasi Derneği tarafından yapılan çalışmalar kadınlar için “Siyasetle ve Siyasi Konularla hangi düzeyde ilgileniyorsunuz”? Sorusuna “Hiç ilgilenmiyorum” cevabını veren kadın oranı %39,7, “Pek ilgilenmiyorum” cevabını verenler ise %24,4’tür. Yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde karşımıza %63,1 küçümsenmeyecek bir rakam çıkmaktadır. Yapılan yine aynı araştırmaya göre sorulan “siz her tür imkân sağlansa, bir partiden milletvekili adayı olur musunuz?” sorusunda ise “Hayır, aday olmam” cevabını veren kadınlar ise %58,6’dır¹⁴⁶.

¹⁴³ Zuhâl Demir, *Türkiye’de Kadın ve Siyaset*, Kadim Yayınları, Ankara, 2015, s. 17.

¹⁴⁴ Emel Doğramacı, *Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Ankara, 1997, s. 18.

¹⁴⁵ Havva Çaha, *Değişen Türkiye’de Kadın*, Kadem Yayınları, İstanbul, 2014, s. 18.

¹⁴⁶ Çaha, a.g.e., s.17.

Yine “Değişen Türkiye’de Kadın” araştırması gözlemlerinde de katılımcılara sorulan “Şu anda herhangi bir vakıf, dernek, parti ya da meslek örgütüne üye misiniz?” sorusuna da katılanlar %91,2’si “Hayır, üye değilim” cevabını kullanmışlardır. (Demir, 2015: 22). Kadınların, siyasal yaşamlarında nicelik olarak yetersiz kalmaları, kadınların siyasete gerektiği gibi fazla ilgilenmemeleri ile bağlantılıdır¹⁴⁷.

2.4.10. Toplumsal Olarak Oluşturulmuş Olan İş Bölümü Siyasette Erkek Egemenliği

Gerçekler kabul edildiği gibi siyaset de erkeklerin, üstünlüğünün oldukça fazla olduğu ortamların olması, kadınlara kapılarını kapatmıştır. Siyasi platformlarda görev almayı başarmış kadınlar ise kendi isteklerini ve düşüncelerini aşılamaktadırlar. Yani kadınlar, siyasal yaşama katılım konusunda zayıflık yaşamakta, katılabildikleri zaman da nasıl olmaları gerektiğini fark edip tereddüt ederler. Yapılan araştırmalarda kadın vekillerle görüşmeler yapılmış, parlamenter sistemde yaşanan güçlükleri dile getirmeleri istenmiştir. Kadın vekillerden birinin “Siyasete girerken ve onun devamında kadınları zor bir süreç bekler. Dolayısıyla bir kere erkeklerin egemen olduğu, bir dünyada, siz yepyeni bir çığır açıyorsunuz. O koltuklara birileri daha önceden oturmuş, siz diyorsunuz ki o koltuğu bana verin, yerinize biz kadınlar oturacağız¹⁴⁸.”

Siyasi ortamların erkeklerin hâkim bir yapıya sahip olmaları, bu alanlarda olan kadınları, bir süre sonra ya “erkekleştirmiş” ya da onların bu ortamlarda, daha zayıf olmalarına sebep olmuştur. Fakat yapılan araştırmalar, gelişmeler belli bir zaman sonra, birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Siyasi ortam içerisinde “erkekle özdeşleşen” ayrıca “geleneksel kadınlık rollerini devam ettiren” biçimde iki kadın, milletvekili kategorisi bulunmaktadır. Kadın bu durumda kararsız kalmakta ve nasıl söz sahibi olması durumunda bocalamaktadır. Bu durum ise “siyasi traverstiniz” olarak konumlandırılmakta ve siyasal ortamlarda kadınların, kararsız duruma düştükleri söylenmektedir¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul, 2013, s. 18.

¹⁴⁸ Çakır, a.g.e., s. 19.

¹⁴⁹ Cemal Bali Akal, *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*, İmge Yayınları, Ankara, 1994, s. 20.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumda cinsiyet olarak bilinen kelimenin karşılığı “gender” sözcüğüne rast gelmektedir. “Cinsiyet” sözcüğü, biyolojik olarak dişi ve erkeği, yani cinsi ifade etmekle birlikte, cinsiyetin sosyal ve kültürel anlamını da ifade eder. Biyolojik anlamda cinsiyet, İngilizcede “sex” sözcüğünü ifade etmektedir. Bu tür çalışmalarda, cinsiyetlere yüklenen farklıların “doğal”, “biyolojik”, “evrensel” ve “ilahi” olduğuna dikkat çekilmiştir. Daha sonraları cinsiyetin “sex” üzerine yüklenen toplumsal kısmını ifade etmek için “gender” kavramı kullanılmıştır. Yakın tarihlerde yapılan çalışmalar ise cinsiyetlere yüklenen anlamların özelliklerini davranış şekli olarak toplumsal ve kültürel zaman diliminde farklılıklar gösterdiği açıkça ifade edilmektedir¹⁵⁰.

Dünyadaki kadının ve doğal olarak Türkiye’deki kadının ortak sorunlarından sadece biri olan tezin konusu, “Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri” olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, kadınların toplum yaşamında yeterince yer almamasının sebepleri, sorunlar, çözüm önerileri, gibi hususlara yer verilecektir. Kadınların yaşadıkları ülkede katkılarının artırılması, karar mekanizmalarında yer alması, siyasi kararlara katılması, seçme ve seçilme hakkının istenen seviyelere çıkarılması konusunda bilimsel çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmada mevcut sorunlar, sorunlarla ilgili bilimsel öneriler, daha önceki yapılmış araştırmaların sonuçları incelenecek elde edilen bilgiler, tarafların (araştırmacılar, kamu kurumları, özel kuruluşlar, okuyucular) bilgisine sunulacaktır.

Kavram olarak “cinsiyet” erkekler ile kadınlar arasındaki uluslararası biyolojik özelliklere dikkat çekerken, “Toplumsal Cinsiyet” kavramı, erkeklerle kadınlar arasındaki sosyal ilişkileri, belirli bir kurala göre tanımlamaktadır. Toplumda genellikle cinsiyet ilişkileri, yaşamın birçok alanında erkeklerin kadınlara göre daha baskın olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal hayatta, kadınların genellikle ikinci plana atıldığı ve adil olmayan güç ilişkisi olduğu açıkça bellidir.

Toplumsal rollere, ilişkilere bakıldığında ise kadınlara atfedilen en önemli görev, analık rolüdür. Toplumda kadınlar, yeterince yardım edilmediğinde yetersiz kaldıklarında, annelik rollerini de gerektiği şekilde yerine getiremeyebilirler. Kadınlar, anneliğin yanı sıra, evin idaresinden de büyük oranda sorumludurlar. Evin tüm işlerinin, yapıldığı zaman, farkına bile varılmayan, fakat sadece yapılmadığında görülebilen, bu nedenle de “görünmez işler” denilmektedir. Genel olarak ev işlerinin, en belirgin özelliği de maddi bir

¹⁵⁰ Aksu Bora, “Lezbiyen ve Geylerin Sorunları: Cinsiyet Toplumsal Bir Şey dir”, **Kaos GL Sempozyumu**, Kaos GL Yayınları, Ankara, 2004, s. 23.

menfaatin karşılığının olmaması “yorulduğu halde çalışma, anlamına gelmemesidir¹⁵¹.

Siyaset alanında “aile desteği” kadınlar için çok önemlidir. Yapılan araştırmalar da siyasi partilerde görevlendirilen kadınların, birçoğunun da aile ve akrabaları parti üyesidir. Türk toplumunda, siyasi partilerde kadınların en önemli çalışmalarından biri olan, “parti kadın kollarının” oldukça etkili olduğu belirtilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının, temelini oluşturan siyasi iktidar ilişkisi, cinsel ve dini inanışlar oluşturmaktadır. Bunu örnekle açıklayacak olursak; toplumsal yaşam biçiminde erkeğin, her alanda kadına göre daha egemen güç oluşturması ve bilinçaltında kadının gelişimini kısıtlayan kurallara bağlı kalarak, kadını eve bağımlı kılmış olması ve kendi iktidarını daha güçlendirmiş olup, öne çıkarması kadını pasif size etmiştir. Böylelikle toplumun siyasi iktidar düşüncesi, kadın konusunu, siyasetten uzaklaştırmayı başarmıştır.

Toplumsal cinsiyet biçimlendirilmiş olan kadının, seçtiği meslek kadınlık sorumlulukları kavramı ve etkinlik biçimi esas görülmektedir. Meslek seçmede kadının yani cinsiyetin öne çıkması demektir. Cinsiyetçi ayırımın, kuralları meslek seçmede sorumluluk olarak biçimlenmesi, yaşamı da daha cazip hale getirmektedir. Kadının ve erkeğin toplumsal hayatta bu kuralların olması, daha avantajlı olduğu söylenmektedir. Kadın işi, erkek işi insanlara daha duyarlı ve özenli, davranma biçimini sunmaktadır. Bu ayrımcılığın, şekil olarak değiştirirse de uzun süreceği düşünülmektedir¹⁵².

Her meslekte “kadın” olarak var olunamayacağı düşüncesi de çok önemlidir. Bir takım meslekler otorite, rekabet ve zor şartlar oluşturmaktadır. Feminenliği ölçülü olarak yıpratıldığı savı ağır basmaktadır. Kadını “efeminen kılan iş kolları mıdır? Kadın mesleği? Araştırmalarda gösteriyor ki bu sorunun, çoğunlukla bir evetle cevaplandırıldığı bilinmektedir. Bir kadını hassasiyet, zarafet, estetik, nezaket, şefkat, duygusallık, incelik vb. gibi farklılıkları kabul görmüştür. Bu özellikleri gerektiren meslekler, kadın mesleği olarak nitelendirilmiştir. Erkek değerlerini kapsayan iş kolları ise kadının, kendine ait özelliklerinin yıpranacağı ya da değer kaybedeceği düşünülmüştür¹⁵³.

¹⁵¹ Gülay Günay ve Özgün Bener, “ Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri”, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/viewFile/5000146764/5000133927>, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).

¹⁵² Hannah, Rachel. Bell, *Erkek İş Kadın İş Dünyasının En Eski Kültürlerin de Cinsiyetin Tinsel Rolü*, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2003, s. 34.

¹⁵³ Mine Tan, *Bir Kadın Mesleği Öğretmenlik Kadın Gerçekleri*, Say Yayınları, İstanbul, 1996, s. 40.

TBMM tarafından, 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlara, milletvekili seçilme ve seçme hakkı getiren yasa kabul edilmiştir. Osmanlı'nın sonlarında 1934 dönemi, kadın haklarının, nasıl başladığı ve bu gücünün nasıl ortaya çıktığıdır. Bu süreç nasıl başlamıştır? I. Meşrutiyet ile başlayıp II. Meşrutiyetle birlikte büyük gelişme sağlayan kadın siyasal haklarının mücadelesinin, Cumhuriyet'e kadar uzandığı söylenmektedir. Tüm dünyada ortaya çıkan kadın hareketinin, siyasal toplumlarda güçlü bir katılım ve güç oluşturmuştur. Türkiye'de ise siyasal hakların kadınlar açısından yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Kadınlar için toplum, siyaset, eğitim, hukuk ve ekonomik ilişkiler bakımından değişme ve gelişme sürecinin başlangıcı olmuştur. Bu dönem ise II. Meşrutiyetin dönemi olarak kabul edilmektedir¹⁵⁴.

Siyasette kadının, erkeklere oranda daha fazla görevlendirilmesinin kadın adaylar için çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, verilmiş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iş hayatına daha çok katılması ve statü olarak yükselmelerinin sağlanması gerekmektedir. Kadınların siyasi hayatta başarılı olabilmesi için sadece seçilmiş olmaları değil, yaptıkları görevle ilgili tecrübeye sahip olmaları yararlı olabilecektir. Siyasette kadının görevlendirilmesi oldukça çok sınırlıdır. Gerçek manada kadınların, varlıklarını garanti kılacak, daha da güçlendirecek eşitliği sunabilecek yasal kuralların oluşturulmalıdır. Hazineden partilere verilen maddi yardımların, verilmiş sıralamasında birtakım şartlar değiştirilmelidir. Bu bağlamda kadın kollarının harcamaları daha da arttırılmalıdır. Erkeklerin aktif çalışma hayatında önde olduğu bir toplumda, cinsiyete dayalı ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Gelişmiş olan ülkelerde, kadın-erkek ayrımının olmadığı ve kadınların üst kariyerlerinde çok sayıda yer aldığı görülmektedir. Gelişmekte de olan ülkelerde de bu tür kadın-erkek ayrımcılığının minimum seviyeye indirilmesi ekonomik kalkınma için önemli bir katkı sağlayabilir¹⁵⁵.

Özellikle ailede, eğitimde ve meslekte sosyal yaşamda eşitlik-özgürlük talepleri çok fazladır. Say (1998), yenilikçi feministlerin, "kadınlara fırsat eşitliği tanınmasını ve yetenekli olanların daha üst düzeyde toplumlarda yer almasını savduklarını" belirtmiştir. (s. 148). Ayrıca, kadınların siyasi ortamlarda kabul

¹⁵⁴ Nükhet Hotar Göksel, "Gündem Dışı Konuşması", *TBMM Tutanak Dergisi*, 2003, Cilt: 32, 5-57, s. 8.

¹⁵⁵ Bahadır Eser, "Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları", *Yerel Siyaset Dergisi*, 2007, 1-28, s. 20.

edilmeleri için, Radikal Feministlerden ayrılmaları gerekmektedir. Kadınların, kabul edilmiş erkek egemen yapısını incelemeden, katılmaları siyasi tecrübe kazanmalarının daha avantajlı olacağını kabul etmişlerdir¹⁵⁶.

Ahlak ve erdemlerin hiçe sayılmış bir toplumda, maalesef kadınlarımızı şiddetten hiçbir çözüm bulma koruyamamaktadır. Kadınların çektiği sıkıntılar çok daha büyük, aslında en aşından ahlakın yavaş yavaş yitirilmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın özgürlüğünün kuralları, kadını baştan tanımlayarak ve farklı kimliklerini hiçe sayarak, belirlemeye çalışılmıştır. Konuya ekonomik açıdan yaklaşımları bu doğrultuda söylemler yapılması isabetsiz kararlara sebep olmaktadır. Piyasa şartlarının kadınları küçümsediğini, ezdiğini savunanların, ekonomik özgürlük adına ucuz işçi olarak zorlanmaları kaçınılmazdır. Ortaya konan sabit görüşlü fikirler benzeri araştırmalar, kadına bağımsızlık değil oldukça sıkıntı ve mutsuzluk getirmektedir¹⁵⁷.

¹⁵⁶ G. Say, *Siyasal Değişimde Kadın Boyutu*, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998, 11-244, s.61.

¹⁵⁷ Ayşen Gürcan, "Kadem" *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2015, 1-103, s. 49.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKAL Cemal Bali, **Siyasi İktidarın Cinsiyeti**, İmge Yayınları, Ankara, 1994, s. 20.
- ALKAN Hakan, **Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü**, 2004.
- ARAT Necla, **Susmayan Yazılar: Eğitim, Laiklik, Kadın ve Siyaset**, Say Yayınları, İstanbul, 1977.
- BENDASON Ney, **Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları**, Çeviri: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2009.
- BHASİN Kamlı, **Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller**, Kadar Yayınları, İstanbul, 2003.
- BORA Aksu, **Lezbiyen ve Geylerin Sorunları: Cinsiyet Toplumsal Bir Şeydir**, **Kaos GL Sempozyumu**, Kaos GL Yayınları, Ankara, 2004.
- BOURDIEU Pierre, Loic Wacquant, **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- CONNELL Robert William, **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.
- CORNELL David, **Yapı Bozum ve Yasa, P. Osborne (Ed.) Eleştirel Bakış**, Dost Yayınları, Ankara, 1996.
- ÇAHA Havva, **Değişen Türkiye’de Kadın**, Kadem Yayınları, İstanbul, 2014.
- ÇAKIR Serpil, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Metis Yayınları, İstanbul, 2013.
- DEMEZ Gönül, **Değişen Erkek İmgesi**, Babil Yayınları, İstanbul, 2005.
- DEMİR Z., **Türkiye’de Kadın ve Siyaset**, Kadim Yayınları, Ankara, 2015.
- DEMİRDİREK Hülya ve Ülker Şener, **81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi**, Mattek Matbaacılık, Ankara, 2016.
- DOĞRAMACI Emel, **Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü**, Türkiye İş Bankası
- DÖKMEN Zehra, **Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009.
- DURSUN Davut, **Siyaset Bilimi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.
- DUYAN Veli, **Sosyal Hizmet-Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri**, Aydınlar Matbaacılık, Ankara, 2010.
- ERKAL Mustafa, **Sosyoloji**, Der Yayınları, İstanbul, 1996.
- EROL Ahmet, **Demokrasi, Örgütlenme Özgürlüğü ve İsveç Örneği**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- GÖKÇİMEN Semra, **Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş, Eğitim Çalışma Yaşamı ve Siyaset**, Tüsiad Yayınları, 2000.
- GÖKÇİMEN Semra, **Kadın Hareketinin Kurumsallaşması, Fırsatlar ve Rizikolar, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı**, Metis Yayınları, İstanbul, 1994.
- GÖKÇİMEN Semra, **Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı**, Kader Yayınları, İstanbul, 2004.

- HEYWOOD Andrew, **Siyasi İdeolojileri**, Adres Yayınları, Ankara, 2007.
- IPU, **Woman in National Parliaments**, 2013.
- KAHRAMAN Selma Dinç, Handan Zincir, Zeliha Kaya, **Gender Through the Eyes of Men**, Health MED, 2012.
- KOVANLIKAYA Ç., **1980 Sonrası Türkiye’de Politik Alanda Kadınlar ve Kadın Politikası**, Kültür Yayınları, İstanbul, 1999.
- NEGİZ Nilüfer, **Özürlerle sosyal hizmet Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Maya Akademi, Ankara, 2013.
- NESİN Aziz, **Kadın ve Yabancılaşma**, Say Yayınları, İstanbul, 1992.
- ÖZTEKİN Ali, **Siyaset Bilimine Giriş**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001.
- RACHEL Hannah, Bell, **Erkek İşi Kadın İşi Dünyanın En Eski Kültürlerin de Cinsiyetin Tinsel Rolü**, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2003.
- RIDGEON Lloyd, **Religion and Polititics in Modern Iran**, New York, 2005, I.B. Tauris.
- SANCAR Serpil, **Erkeklik İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler**, Metis Yayınları, İstanbul, 2013.
- SAY Güngör, **Siyasal Değişimde Kadın Boyutu**, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998, 11-244.
- SCOTT Joan Wallach, **Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi**, Kitap Matbaacılık Yayınları, İstanbul, 2007.
- SULLIVAN Thomas, “Introduction to Social Problems”, **Pearson Education**, 2003, 12-27.
- TAN Mine, **Bir Kadın Mesleği Öğretmenlik Kadın Gerçekleri**, Say Yayınları, İstanbul, 1996.
- TAŞKIRAN Tezer, **Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları**, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, 1973.
- TEKELİ Şirin, **Batılı Kadının Siyasi Eşitlik Mücadelesi**, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 1998.
- TEKELİ Şirin, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982.
- TUNCER Erol, **Siyasette Kadın**, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, Ankara, 2006.
- TÜRKÖNE Mualla, **Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü**, Ark Yayınevi, Ankara, 1995.
- URRY John, Russel Keat, **Bilim Olarak Sosyal Teori**, İmge Kitapevi, Ankara, 2001.
- YUVAL Nira, **Cinsiyet ve Millet**, Çev., Yayınları, İstanbul, 2003.

MAKALE

- AĞAÇ Saliha, "Üniversite Öğrencilerinin Giyim İhtiyaçlarını Karşılama ve Moda Konusundaki Görüş ve Davranışları", **Sosyolojik Araştırmalar Dergisi**, 2006, 1-25.
- BESLER Senem, ve İlke Oruç, "Türkiye'de Ve Yazılı Basında Kadın Yöneticiler", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2010, 17-38.
- BRODY Leslie, S. Muderrisoglu, and O. N. Eikikovits, "Emotions, Defences and Gender, the Psychodynamics of Gender and Gender Role", **American Psychological Association**, 2002, 168,225.
- BURGER Thomas, "The Problem of Order in Society, and the Program of an Analytical Sociology", **American Journal of Sociology**, 2013, 320-334.
- ÇAĞIM Ozan, "Kadın Erkek Liderlik Tarzları ve Cam Tavan", **Tügiad Elegans Dergisi**, 2004, 1-76.
- ÇAĞLAR Nedret, "Kadının Siyasi Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları", **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, 1-48.
- ÇAHA Ömer, "Seçmen Davranışını Belirleyen Değerler", Ankara Sosyal Araştırmalar **SDÜ Vizyoner Dergisi**, 1999, Cilt: 3, 1-48.
- ÇAKMAKTAŞ Nurullah, "Mısır'da Selefilliğe Toplumsal Tercih ve Nedenleri", **Akademik Orta Doğu Dergisi**, 2015, Cilt: 9, Sayı: 2, 27-54.
- ÇUBUKÇU Hatice, ve Sivaslıgil Güneş, "7. Sınıf İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyet Kavramı", **Dil Dergisi**, 2007, Cilt: 137, 1-134.
- DEMİRBİLEK Sevda, "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi", **Finans Politika ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 2007, Cilt: 44, 12-27.
- DOĞAN Bahar Burtan, "Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi ve Son On Yıllık Konjonktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2011, 41-83.
- ERSOY Ersan, "Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2009, Cilt: 19, 209-231.
- ESER Bahadır, "Kadınların Siyasal Katılımını Artırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları", **Yerel Siyaset Dergisi**, 2007, 1-28, s. 20.
- GÖKÇİMEN Semra, "Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", **Yasama Dergisi**, 2008, Sayı: 10, 5-52.
- GÖKSEL Nükhet Hotar, "Gündem Dışı Konuşması", **TBMM Tutanak Dergisi**, 2003, Cilt: 32, 5-57.
- GÜL Songül Sallan, "Refah Devletin Dönüşümünde Kadın Haklarında Annelik Hakkından Çalışma ve Aile Sorumluluğuna Geçiş", **İnsan Hakları Yıllığı Dergisi**, 2009, Cilt 27, 49-74.
- GÜRCAN Ayşen, "Kadem" **Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi**, 2015, 1-103.
- GÜRKAN Ülker, "Ev Kadınlarının Hak Ve Sorumlulukları Alanında Eşitlik İlkesinin Sağlanması İçin Ekonomik Güvenceye Sahip Kılınmaları Sorunu", **Türk Üniversiteli Kadınlar Dergisi**, 1978, Cilt: 1, 269-281.
- INTER-Parliamentary Union, "IPU",
- KORAY Meryem, "Çalışma Penceresinden Kadın Gerçekleri", **Amme İdaresi Dergisi**, 1992, Cilt: 25, 93-122.

- KÖŞÜŞ Aydın vd., "Preterm Erken Membran Ruptürü Olan Gebelerde Maternal ve Fetal Sonuçlar", *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 2010, 69 -75.
- MIZRAHI Rozi ve Hakan Aracı, "Kadın Yöneticiler ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2010, 149-156.
- OKUMUŞ Bendegül Aras ve Sıdıka Bulduk, "Tüketicilerin Süpermarketlerindeki Alışveriş Alışkanlıkları ve Ürün Seçimini Etkileyen Etmenler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, Cilt: 5, Sayı: 4, 70-83.
- ÖKTEN Şevket, "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, Cilt: 2, 1-244.
- ÖRÜCÜ Edip ve Recep Kılıç, "Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engelle: Balıkesir İli Örneği", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2007, 117-135.
- SİNKAYA Pınar Arıkan, "İran İslam Cumhuriyeti'nde Kadın Meselesi ve İslami Feminist Hareket", *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 2010, Cilt: 5, Sayı: 1, 43-65.
- ŞİMŞEK Hatice, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği, *Deü Tıp Fakültesi Dergisi*, 2011, Cilt: 25, 119 – 126.
- TUNÇ Harun, "Toplumsal Cinsiyet Farklılaşması Üzerine Sosyolojik Bir Aratırma: Erkeklerin Küpe Takması Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, Cilt: 7, Sayı: 33, 608-625.
- UGUZ Sabriye Çelik ve Ferhat Topbaş, "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2014, Yıl: 2, Sayı: 7, 487-509.
- ULUCAN Devrim, "Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1994, 21-25.
- YAYLI Hasan ve Gülçin Eroğlu, "Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili", *International Journal of Science Culture and Sport*, 2015, 505-524.
- YAZICI Mehmet, "DEĞERLER VE TOPLUMSAL YAPIDA SOSYAL DEĞERLERİN YERİ", *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, Cilt: 24, Sayı: 1, 209-223.
- YEŞİLORMAN Mehtap, " Toplumsal Eşitlikte Kör Nokta: Kadın Eşitsizliğine Genel Bir Bakış", *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2001, Cilt: 11, 269-281.
- YUMUŞAK İbrahim Güran, "Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Açısından Kadın Eğitiminin Ekonomik ve Sosyal Boyutu Üzerine Bir Değerlendirme", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, 1-11.
- ZELİ Uğur, "İş Arenasında Kadın Yöneticilerin Algılanması ve Kraliçe Arı Sendromu", *Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Dergisi*, 2002, 119-135.
- ZEYNELOĞLU Simge ve Sezer Kısa, "Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Türk ve Dünya Kadınların Statüsü", *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 2012, Sayı: 1, 7-16.

TEZLER

- ALTINDAL Yonca, Kadınların Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- ALTUNTAŞ Nezahat, Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar: Post-feminist Çağda Türkiye’de Farklı Kadın Konumları, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- AYTEKİN Barış, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Kuramı Türkiye’de Kadın Emeğinin Etkinlik Çözümlemesi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).
- BAYKAL Deniz, Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1970, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- ÇADIR Mustafa, Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, (**Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**).
- DAMARLI Özge, Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- GÖKKAYA Füsün, Anne-Babaların Cinsiyet Rolü Algıları ve Cinsiyete Uygun Yetiştirme Eğilimleri ile Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1994, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- GÜCÜK Dursun, Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılma Etki Eden Faktörler, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- NOYAN İnci, Elit Kadın Sporcular ve Kadın Akademisyenler İle Spor Yapmayan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rol Özelliklerinin Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- SARIKAYA Açelya, 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2015, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- SÜMER Gülizar Çakır, Türkiye’de Kadın Milletvekilleri: 1935-1991, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2009, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- TOSUN Zehra, Cinsiyet Rolü Yöneliminin Ablalık ve Ağabeylik İle İlişkisinin Toplumsal Rol Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2010, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- ÜNSAL Yüksel, Bilimsel Reklâm ve Pazarlamadaki Yeri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1984, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).
- ZORLU Rabia, Toplumsal Cinsiyet Olgusunun Farklı Eğitim Düzeyindeki Hemşireler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

İNTERNET KAYNAKLARI

- ALKAN Mehmet, "Türkiye'de Seçimlerin Kısa Tarihi", <http://arsiv.setav.org/ups/dosya/10342.pdf>.
- AYDEMİR Dilek ve Elvan Aydemir, "Türk Siyasetinde Kadın", <http://www.usak.org.tr/files/2942016143949-QVPFZ3QCUK.pdf>.
- BAŞBAKANLIK T.C. Basın Yayın ve Enformasyon, "Türkiye'de Milletvekili Seçimleri", http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/Secim_Turkce_Ic.pdf.
- BİÇER Ahmet, Mısırdaki Kadın Olmak, <http://www.gonuldergisi.com/misirda-kadin-olmak.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.2016).
- CHODOROW Nancy, "The Reproduction of Mothering. Berkeley", <https://tolerateindividuality.files.wordpress.com/2015/10/the-reproduction-of-mothering.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.03.2016).
- DENİZ Müjgan Hacıoğlu, "Cinsiyete Göre Gelişme Endeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği", <http://avekon.org/papers/546.pdf> (Erişim Tarihi: 23.05.2016).
- DENİZ Müjgân ve Elif Hobikoğlu, "Cinsiyete Göre Gelişme İndeksi Çerçevesinde Kadın İstihdamının Ekonomik Değerlendirmesi: Türkiye Örneği", <http://avekon.org/papers/546.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2016).
- GÜNAY Gülay, Özgün Bener, "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri", <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tsadergisi/article/viewFile/5000146764/5000133927>, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).
- HOODFAR Homa, "Participation of Women in Political Life", <http://www.umass.edu/wost/syllabi/spring06/hoodfar.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2016).
- http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11630/2661/ozge_kacar_tez.pdf?sequence=2&isAllowed=y, (Erişim Tarihi: 14.04.2016).
- http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/03/ayten.yerel_siyaset_kadinlar_icin_neden_onesli.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).
- http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/11/2011_04_KONDA_Siyasette_Kadin_Temsil_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 12.03.2016).
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/menboys2003/Connell-bp.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.04.2016).
- <http://www.euractiv.com/>.
- <http://www.karar.com/spor-haberleri/abdli-musliman-kadin-sporcu-ibtihaj-muhammed-turklerin-buyuk-destegini-unutamam-219229>.
- <http://www.renklinot.com/haber/gundem/26-donem-kadin-milletvekilleri-sayisi-ve-isimleri.html>.
- <http://www.un.org/womenwatch/osa/gi/pdf/factsheet2.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.04.2016).
- HUMAN Development Reports, United Nations, 2002.

- KA-DER, <http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/Show/400/istatistik.html>. Ocak 28, 2014 tarihinde www.ka-der.org.tr:<http://cms2.kader.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf>,
- KESKİN Nuray E., "Kadın Milletvekilleri (1935-2011)", <http://www.academia.edu/5395940/Kad%C4%B1nMilletvekilleri1935-2011>,
- KOÇ Hürmüz ve Oğuzhan Yüksel, "Kadınlarda Fiziksel ve Fizyolojik Performansın Değerlendirilmesi", https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG_9/239-250.pdf, (Erişim Tarihi: 18.03.2016).
- KOÇ Hürmüz ve Oğuzhan Yüksel, "Kadınlarda Fiziksel Ve Fizyolojik Performansın Değerlendirilmesi", https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/17/files/DERG_9/239-250.pdf (Erişim Tarihi: 23.06.2016).
- ÖRTLEK Muhammet ve Serhat Tekelioğlu, "İsviçre'de Siyaset ve Kadın", [file:///C:/Users/acer/Downloads/5000137193-5000215977-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/acer/Downloads/5000137193-5000215977-1-PB%20(1).pdf),
- ÖZEN Elif, "Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın", <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/kararalma.pdf>,
- ÖZTÜRK Z. A., "Uluslararası Siyasette Karar Alma Mekanizmalarında Kadın", [esam.ege.edu.tr: http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf](http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf),
- Robert William Connell, "The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality", <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/menboys2003/Connell-bp.pdf>,
- SAMAR Kamuran, "Kadın Parlamenter Sayısı", <http://tr.euronews.com/2015/03/22/ulke-ulke-kadin-parlamenter-sayisi>, (Erişim Tarihi: 22.06.2016).
- Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/faq_gii-TR_ece%20FU.pdf,
- TÜRK H.Bahadır, "Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu", <https://istifhane.files.wordpress.com/2010/05/eriltahakkum.pdf>
- UN, "The Role of Men and Boys in Achieving Gender Equality", <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/w2000/W2000%20Men%20and%20Boys%20E%20web.pdf>,
- ÜNİVERSİTESİ Nevşehir, "Kadın Eli Erkeğin Eli ile Eşit Ama Farklı", <http://dosyalar.nevsehir.edu.tr/35cc828a4e395ad5e6499ff49d14ff7d/kadin-dergisi.pdf>,
- YILMAZ Aydın, "Siyasete Kadın Eli Gerek", Star Açık Görüş <http://haber.star.com.tr/acikgorus/>